

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Bedenkingen bij de wet van 27 mei 1960 tot bescherming tegen het misbruik van economische machtspositie

De lezers van het Rechtskundig Weekblad hebben onlangs kennis genomen van enkele belangwekkende rechtsvergelijkende aantekeningen bij de wet van 27 mei 1960 « tot bescherming tegen het misbruik van economische machtspositie » (Prof. Mr. G. van Hecke, R.W. 30 okt. 1960).

In de onderhavige bijdrage wensen we ons dan ook uitsluitend te beperken tot *interpretatie-problemen* die in verband met deze wet kunnen oprijzen. De definities welke de wet geeft van «economische machtspositie» en van «misbruik» derzelve zijn inderdaad bijzonder vaag en kunnen zeer gemakkelijk tot onduidelijkheid en verwarring leiden. We zullen eveneens enkele bedenkingen wijden aan de *proceduur* ingericht door de wet van 27 mei 1960.

Doch vooraleer daarmee aan te vangen, schijnt het ons nuttig het *internationaal aspekt* van het probleem even te adstruëren.

1. Internationaal probleem.

De rechtsvergelijkende methode door Prof. van Hecke aangewend bij het bestuderen van deze wet is o.i. zeer aangewezen, wanneer men vaststelt hoezeer het mededingingsrecht zich de laatste jaren heeft ontwikkeld. Prof. van Hecke vermeldt de Franse, Duitse, Nederlandse en Engelse wetten, alsmede de mededingingsregeling voor ondernemingen bevat in de Europese verdragen (E.G.K.S. en E.E.G.).

Daarbij zijn nog te rekenen :

— de talloze wetsvoorstellen en -ontwerpen die gedurende de laatste vijf jaren het daglicht hebben gezien in Italië; voor een tekst en bespreking van bepaalde der meest recente dezer voorstellen en ontwerpen, zie : *Rivista di Diritto Industriale* (1959) p. 189 sq. en 200 sq. — *Rivista della Società* (1959) p. 946 sq. en 1193 sq — *id.* (1960) p. 425 sq. — *Rivista di Diritto Commerciale* (1960) p. 426 sq.

Voor zover het ons bekend is heeft dit land nog geen definitieve tekst op dit gebied.

— de Conventie van Stockholm (november 1959) voor een Europese Vrijhandelszone (European Free Trade Association Convention), die in haar art. 15 eveneens bepalingen bevat betreffende hetgeen men op het internationaal plan steeds meer «restrictive

business (or trade) practices» («pratiques commerciales restrictives») gaat noemen.

— op het wereldvlak werden merkwaardige pogingen gedaan om tot een *wereldrecht* op dit gebied te komen, in het nooit in kracht getreden Havana-Charter van 1948 (zie S. Korteweg - De wereldconferentie over handel en werkgelegenheid - Amsterdam 1948 p.97 sq.) in een speciaal «ad hoc»-komitee van de Economische en Sociale Raad der Verenigde Naties (1953-1954) — pogingen die zeer nauwlettend werden gevolgd en aangemoedigd door de Raad van Europa (Zesde Zitting. Dok. 309, 1954).

Een zeer degelijke en overzichtelijke uiteenzetting van de pogingen en verwezenlijkingen op internationaal plan kan men vinden in het werkje «Restrictive Business Practices» (Geneva 1959) op verzoek van de «G.A.T.T.»-sekretaris door de Zwitserse Professor J. L'Huillier geschreven.

Het totstandkomen van de wet van 27 mei 1960 beantwoordt overigens aan bepaalde internationale verplichtingen van ons land. In 1948 had België met de Verenigde Staten in het kader van het Marshall-plan een akkoord van economische samenwerking ondertekend, waarbij de Belgische regering o.a. de verplichting op zich nam de nodige maatregelen te treffen om de mededingingsbeperkende praktijken tegen te gaan (Economic Cooperation Agreement 2 juli 1948, art. 2, par. 3, met de interpretatieve aanmerkingen in bijlage, sectie 5). Hierbij mag worden opgemerkt dat de Verenigde Staten sinds het einde van de tweede wereldoorlog steeds meer gestreefd hebben naar een internationale regeling van het probleem der mededingingsbeperkende praktijken; in de meeste «Friendship, Navigation and Commerce»-verdragen welke dit land de laatste vijftien jaren gesloten heeft, zijn bepalingen daaromtrent te vinden (zie : *Rights of Businessmen abroad under Trade Agreements and Commerce Treaties*. U.S. Council of the International Chamber of Commerce, 1960). Dit is mede te verklaren door het feit dat de Amerikanen zeer bekommerd zijn met de extra-territoriale gevolgen van hun eigen antitrustwetgeving, die ze als een hinder aanvoelen op de wereldmarkt, wanneer ze mede te dingen hebben met ondernemingen die niet door zulke antitrustbepa-

lingen gebonden zijn (zie: Kingman Brewster Jr. *Antitrust and American Business Abroad*. 1958. - W. L. Fugate. *Foreign Commerce and the antitrust Laws*. 1958); daarom wensen ze een internationale regeling waarbij alle landen in een mindere of meerdere mate op dezelfde wijze zouden gebonden zijn; bij gebrek aan een algemene internationale regeling (Havana-Charter, Verenigde Naties) stellen ze zich tevreden met uniforme bepalingen in bilaterale verdragen.

Vermelden we ten slotte dat ons land op grond van art. 88 van het Euromarkt-verdrag de verplichting had te voorzien in de uitvoering van de mededingingsbepalingen van het verdrag tot aan het totstandkomen van een definitieve regeling dienaangaande tussen de zes landen; deze uitvoering kon nochtans alleen verzekerd worden indien ons land beschikte over de nodige autoriteiten, een bepaalde proceduur, en zekere sancties andere dan de burgerlijke sanctie van nietigheid voorzien in het verdrag (P. Verloren van Themaat, in: *Institute on the Legal Aspects of the European Community*. Federal Bar Association. Washington 1960, p. 115 - zie ook: verslag van dhr. d'Alcantara in de Kamer. *Pasinomie* (1960) 585). Deze autoriteiten, proceduur en sancties waren onbestaande in ons land tot 27 mei 1960.

De Belgische wetgever heeft derhalve plaats genomen midden een reusachtig wereldkoncert tegen de mededingingsbeperkende praktijken. Voor een beter begrip van deze nieuwe rechtstak is de vergelijkende methode dan ook van overwegend belang.

Op internationaal gebied werden reeds vergelijkende studies ondernomen. Een «vertikale» vergelijkingsmethode werd aangewend door de deelnemers aan de *International Conference on Control of Restrictive Business Practices* (Graduate School of Business. Chicago 1960); in juni 1960 werd ook te Frankfurt een internationale conferentie over het kartelrecht gehouden; het is ons niet bekend of de nationale verslagen reeds gepubliceerd werden. Een «horizontale» vergelijkingsmethode werd gebruikt door Prof. W. Friedmann, van de Columbia University, om tot een synthetische visie over het probleem der mededingingsbeperkende praktijken te komen; zie: W. Friedmann. *Anti-monopoly Law. Some Comparative Observations*. In: *Festschrift für Ernst Rabel*. Vol. 1. Tübingen 1954. pp. 453-477 - W. Friedmann. *A Comparative Analysis*. In: *Anti-trust Laws - A Comparative Symposium*. Toronto 1956. pp. 519-558.

2. Grondbeginselen van de Belgische Wet.

De Belgische wetgever heeft het *misbruikprincipe* weerhouden (zie van Hecke, *op. cit.* kol. 411 sq.). De wet erkent het bestaan van economische machtsposities, maar veroordeelt ze evenwel *niet per se*. Wat de wet wenst te bestrijden is het misbruik dat van van de economische machtsposities kan worden gemaakt.

Deze neutrale en enigszins afwachtende houding van de Belgische wet schijnt het best te beantwoorden aan de tendenzen en noden van onze economie. Prof. del Marmol (*Annales de Droit et de Sciences Politiques* 1950, p. 7) heeft zeer goed de twee polen van het vraagstuk uiteengezet:

— aan de ene kant is onze economische structuur gekenmerkt door een grote versnippering van economische en technische produktie-eenheden;

— maar aan de andere kant zijn we grotendeels afhankelijk van de export onzer produktie, en kunnen onze produkten op buitenlandse markten slechts aan de man gebracht worden indien ze qua prijs, hoedanigheid, leveringstermijn en dgl. de vergelijking kun-

nen doorstaan met produkten van machtiger buitenlandse concurrenten.

Dit heeft tot gevolg dat in menig geval een «entente» tussen Belgische produktie-eenheden onontbeerlijk is. Hetzelfde kan gezegd worden voor wat betreft de toestand op de Belgische markt. Vooral nu de Euro-markt er stilaan komt, moeten we ervoor zorgen dat onze markt niet wordt overstelpt met buitenlandse produkten, ten nadele van onze nationale produktie. Ook dat is o.i. een voldoende reden om elke «entente» *niet per se* onwettig te verklaren.

Een gelijkaardig standpunt werd trouwens door de regering uiteengezet in het memorie van toelichting (*Pasinomie* 1960, 560-561).

Er weze hier overigens aan herinnerd dat het K.B. nr 62 van 13 januari 1935 in ons land een stelsel van economische reglementering heeft ingevoerd, waarbij groeperingen die vrijwillig een bepaalde tucht of verplichting op zich hebben genomen, kunnen verkrijgen dat deze verplichting bij koninklijk besluit uitgebreid wordt tot al de voortbrengers van dezelfde economische sector (zie vooral: F. De Visschere. *Het stelsel der economische reglementering*. 1948. Voor recente toepassingen van K.B. nr 62, zie: *Rechtskundig Tijdschrift* 1958 p. 253 sq., 345 sq., en 476 sq. - *Ibid.* 1960 p. 127 sq., 193 sq., en 279 sq.). Het is merkwaardig dat de Raad voor Economische Geschillen, in toepassing van art. 6 van het K.B. nr. 62 opgericht, in de uitvoering van de wet van 27 mei 1960 eveneens een zeer belangrijke rol werd toevertrouwd. Zowel in de toepassing van het K.B. nr 62 als van de onderhavige wet, zullen de magistraten die deel uitmaken van deze Raad het criterium van het «algemeen belang» nader moeten omschrijven, in het eerste geval om kracht bij te zetten bij een entente tussen concurrenten, en in het tweede geval met betrekking tot misbruiken van een economische machtspositie. Het memorie van toelichting vermeldt dan ook terecht dat deze Raad op dit gebied een uiterst gezaghebbende rechtspraak tot stand zal brengen (*Pasinomie* 1960, p. 566). We zullen de gelegenheid hebben terug te komen op de rol welke aan de Raad wordt toebedeeld in de uitvoering van de onderhavige wet.

We bevinden ons voor de volgende toestand:

— aan de ene kant, zijn «ententes» noodzakelijk, en in bepaalde gevallen zelfs formeel aangemoedigd door de wetgever;

— maar aan de andere kant, veroordeelt de wet elk misbruik van een *economische machtspositie*.

Voor de praktijk hebben de volgende vragen derhalve een groot belang: wat is een economische machtspositie? en wanneer is er misbruik van een dergelijke machtspositie? We zullen nu zien hoe de wet deze vragen beantwoordt, en welke inlichtingen men kan vinden in de voorbereidende werkzaamheden.

3. Wat is een economische machtspositie?

Art. 1 van de wet bepaalt:

«Deze wet verstaat onder *economische machtspositie*, »de positie waarin een afzonderlijk handelende natuurlijke of rechtspersoon, of een in gemeen overleg handelende groep dezer personen, de macht bezit »om op het grondgebied van het Koninkrijk, door nijverheids-, handels-, landbouw- of financiële verrichtingen, een overwegende invloed op de bevoorrading »van de goederen- of kapitaalmarkt, op de prijs of de »hoedanigheid van een bepaalde waar of dienst uit »te oefenen.

Deze definitie is opzettelijk zeer algemeen; de wetgever heeft inderdaad willen vermijden dat bepaalde gevallen van economische machtspositie aan de toepassing van de wet zouden ontsnappen, indien een té preciese definitie was gegeven. Prof. del Marmol (*Annales de la Faculté de Droit de Liege* 1956, p. 155) heeft voor enkele jaren de mening uitgedrukt dat een vage formulering van de praktijken die door de wet veroordeeld worden, als *preventief* middel uitstekende gevolgen zou kunnen hebben. Of dit waar is, zal de praktijk uitmaken. Wij vrezen daarentegen dat een té vage formulering het gevolg kan hebben dat ondernemingen — uit vrees voor de wet — ervan afzien handelingen te stellen of kontrakten te sluiten die door de bevoegde autoriteiten *niet* als een misbruik zouden bestempeld worden. Indien de wet dit gevolg heeft, dan zal de ondernemingsgeest ongetwijfeld in een mindere of meerdere mate te lijden hebben, en kan men tot het besluit komen dat de voordelen van een vage formulering niet opwegen tegen haar nadelen. Dit mogelijk gevolg zou alleen kunnen goedge maakt worden indien de draagwijdte van de wet autoritair nader omschreven wordt. Daarom zou het ten eerste aangewezen zijn de rechtspraak van de Raad voor Economische Geschillen een zo ruim mogelijke publiciteit te verlenen, — een zo ruim mogelijke, maar ook een zo snel mogelijke. Prof. van Hecke (*op. cit.* kol. 413) verwijst naar de verslagen van de Franse « Commission Techniques des Ententes », waarvan de volledige — en uiterst leerrijke — tekst in de « Journal Officiel — Documents Administratifs » wordt afgedrukt. Dit zou inderdaad ook in België moeten gebeuren, maar dan vlugger dan in Frankrijk: daar werden de verslagen voor de jaren 1954, 1955, 1956 in januari 1960 gepubliceerd, en het verslag voor het jaar 1957 in juni 1960! « Efficiency » is in deze eeuw van de snelheid een belangrijk aspect van de rechtszekerheid!

In welke mate kunnen het memorie van toelichting en de voorbereidende werkzaamheden ons helpen dit begrip van « economische machtspositie » nader te omschrijven? (*Pasimomie* 1960, pp. 562-563).

Wat betreft de *vorm* waaronder een economische machtspositie zich kan voordoen maakt de wet geen onderscheid. Betrokken zijn: de monopolies, oligopolies, alle mogelijke vormen van « ententes » zoals trusts, cartels, gemeenschappelijke verkoopsagentschappen, holdings, belangengemeenschappen, gentlemen's agreements, etc. Alhoewel men daarover niets vindt in de voorbereidende werkzaamheden mag men wel aanvaarden dat ook de concentratie van de vraag door monopsonies en oligopsonies eveneens als een economische machtspositie mag worden beschouwd.

Een dergelijke economische machtspositie mag *overwegend* genoemd worden wanneer ze tot gevolg heeft dat degene die ze bezit alleen of bijna alleen de industriële en handelspolitiek — en bijgevolg: de prijzen — in een bepaalde sector bepalen kan. Een dergelijke overwegende economische machtspositie kan het gevolg zijn van: een internationale marktverdeling die de Belgische markt voorbehoudt voor een onderneming die in ons land precies een economische machtspositie bezit; de afwezigheid van een ernstige buitenlandse concurrentie; de bescherming van de betrokken goederen door een octrooi; de niet-aanwending of sterilizatie van nieuwe octrooien; de te hoge prijs welke de oprichting van een concurrerende onderneming zou kosten; enz. Zie ook del Marmol (*Annales de la Faculté de Droit de Liege* 1956, pp. 89-90): « La puissance économique est celle que procure un monopole de droit, une concentration économique ou

financière, un brevet, un contract de licence de fabrication, une convention d'exclusivité de vente ou un engagement de fidélité. Elle est aussi attachée au produit dont la marque, la renommée, les qualités propres donnent, pour un temps au fabricant un monopole se développant, le cas échéant, à l'abri d'une protection douanière ou de toute autre forme administrative ou fiscale de limitation à l'importation. La puissance économique est aussi l'apanage des ententes industrielles ou commerciales *** ».

Een groot aantal feitelijke vragen moeten hier in overweging genomen worden, en in menig geval zal tot een grondige economische studie moeten overgegaan worden, waarin men o.a. zal moeten rekening houden met de graad van elasticiteit van de vraag, en andere belangrijke factoren.

Het is niet moeilijk gevallen van een dergelijke machtspositie in te beelden. Een enkel *voorbeeld*, waarop we trouwens later zullen terugkomen *in casu* *misbruik* van economische macht, mag volstaan.

De N.V. Alphagamma is eigenaar van een octrooi dat een produkt van dagelijks gebruik dekt waarvoor de vraag in ons land zeer inelastisch is: de vraag verandert bijna niet ingeval van prijsverhoging. De N.V. Alphagamma heeft totnogtoe de volledige Belgische markt gedekt, maar nu beslist ze een licentie te verlenen aan de N.V. Kappadelta, waarbij deze laatste het uitsluitend recht krijgt om de produkten door het octrooi beschermd, te produceren en aan de man te brengen in de provincies Luxemburg, Namen, Luik en Henegouwen, terwijl de N.V. Alphagamma hetzelfde recht voorbehoudt voor de andere provincies van het land. De N.V. Kappadelta, die met dit kontrakt en dit exclusief recht zeer in haar nopjes is, heeft voorts de volgende kontraktuele bedingen aanvaard: ze zal niet verkopen aan detaillanten die eveneens produkten verkopen welke gefabriceerd worden door concurrenten van de N.V. Alphagamma; de prijs welke de N.V. Kappadelta mag vragen voor het produkt gefabriceerd onder de licentie mag niet lager zijn dan zoveel Belgische F; de N.V. Kappadelta zal per jaar niet meer dan zoveel eenheden van het produkt onder licentie fabriceren. (Dit hypothetisch geval zal zich waarschijnlijk minder vaak voordoen dan een geval waarin de octrooihouder een buitenlander is, en de licentienemer een Belgische onderneming; de gevolgen t.a.v. de wet van 27 mei 1960 blijven nochtans dezelfde).

In het door ons aangegeven hypothetisch geval, is het duidelijk dat de N.V. Alphagamma een overwegende economische macht — gesteund op een octrooi — bezit. Dit brengt haar nog niet onder de toepassing van de wet van 27 mei 1960. Daarvoor is *misbruik* van die economische macht vereist. In welke mate maken de kontraktuele bedingen van deze licentie een misbruik uit? Dit zullen we pogen te beantwoorden in de volgende sectie.

4. Wanneer is er misbruik van een economische machtspositie?

Ook hier geeft de wet (art. 2) een zeer algemene definitie:

« Er is misbruik in de zin van deze wet, wanneer » een of meer personen die een economische machts- » positie bekleden, op het algemeen belang inbreuk ma- » ken door praktijken welke de normale werking der » mededinging vervalsen of beperken, of een hinder- » paal vormen hetzij voor de economische vrijheid der » voortbrengers, verdelers of verbruikers, hetzij voor » de ontwikkeling van produktie of ruilverkeer. »

Brengt men artikelen 1 en 2 samen dan komt men

tot het besluit dat de volgende *drie voorwaarden* aanwezig moeten zijn voor de toepassing van de wet van 27 mei 1960 :

1. Het bestaan van een economische machtspositie, zoals die zeer breed bepaald is in art. 1;

2. Een inbreuk op het algemeen belang;

3. Deze inbreuk op het algemeen belang moet het gevolg zijn van praktijken die :

— hetzij de normale werking der mededinging vervalsen of beperken;

— hetzij een hinderpaal vormen voor : a) de economische vrijheid der voortbrengers, verdelers of gebruikers, of b) voor de ontwikkeling van produktie of ruilverkeer.

Mag men daaruit besluiten dat praktijken die b.v. de « normale werking » der mededinging vervalsen of beperken niet onder de toepassing van de wet zullen vallen, indien ze geen inbreuk vormen op het algemeen belang ? Is dat de bedoeling van de wetgever geweest ? Zoja, waarom heeft het hem niet volstaan te zeggen dat « er is misbruik in de zin van deze wet, wanneer een of meer personen die een economische machtspositie bekleden op het algemeen belang inbreuk maken », *zonder meer*... ? Moet de rest van het artikel betekenen dat het een omschrijving geeft van een « inbreuk op het algemeen belang » ?

Indien het antwoord op deze laatste vraag bevestigend klinkt — en op dit ogenblik kunnen we slechts met hypothesen werken — dan wensen we twee opmerkingen ten beste te geven :

— Zijn *alle* praktijken die bv. de normale werking van de mededinging vervalsen of beperken een inbreuk op het algemeen belang, en als zodanig laakbaar onder de wet van 27 mei 1960 ? Is dat ook het geval voor het licentiecontract tussen de N.V. Alphagamma en de N.V. Kappadelta, waarover *supra* ? Moet men daaruit besluiten dat de wet van 27 mei 1960 de rechten miskent die op grond van de wet van 24 mei 1854 aan de octrooihouder worden verleend ? En is *elke* prijs-handhaving bij verkoop van merkartikelen een hinderpaal voor bv. de economische vrijheid van de verdelers ? (Zie vooral : J. Limpens. *Prijshandhaving buiten contract bij verkoop van merkartikelen*. Brussel 1943).

— Indien het waar is dat de laatste leden van het artikel een omschrijving zijn van een « inbreuk op het algemeen belang », waarom dan is de omschrijving niet duidelijker dan hetgeen ze tot doel heeft uit te leggen ? Wat is een « normale werking » der mededinging ? Waar begint en waar eindigt de economische vrijheid van de voortbrengers enz. ? Wat bedoelt men precies met de « ontwikkeling van produktie of ruilverkeer » ?

Op grond van deze twee opmerkingen wil het ons voorkomen dat de laatste leden van het artikel niet bedoeld zijn als een omschrijving van een « inbreuk op het algemeen belang ». Maar waarom zijn ze er dan ? Het is duidelijk dat ten langen laatste alleen het criterium van het algemeen belang zal weerhouden worden. Dit volgt heel duidelijk, niet alleen uit het memorie van toelichting van de wet en uit de parlementaire bespreking, maar eveneens uit de overtuiging welke we blijven koesteren, dat de wetgever van 27 mei 1960 de elementaire beginselen van ons octrooi- en merkenrecht (bvb.) niet heeft willen afschaffen.

Het memorie van toelichting geeft enkele voorbeelden van praktijken die een *vermoeden* van inbreuk op het algemeen belang, d.w.z. van misbruik, kunnen doen ontstaan (*Pasimie* 1960, pp. 563-565). Vermelden we :

— praktijken die tot doel hebben de prijzen te verhogen of abnormaal te verlagen;

— verschillen in prijs naargelang de kopers, zonder dat dit verschil in prijs gerechtvaardigd is door een verschil in hoeveelheid, hoedanigheid of afstand;

— boycott (verbod van verkoop aan, of van koop van een bepaalde of meerdere bepaalde personen);

— verkoop beneden de kostprijs;

— praktijken die een hinderpaal vormen voor de verbetering of de invoering van technische nieuwigheden of uitvindingen;

— kwantitatieve beperking van de produktie, — of kwalitatieve verandering derzelve tegen een uniforme prijs;

— opgelegde prijzen;

— verdeling van het cliënteel;

— het kontrakt van exclusiviteit;

— de gepaarde verkoop (de zgn. tying-contracts) waarvan de grondidee terug kan gevonden worden in de in België gekende « brouwerijkontrakten »;

— beperking van de verkoop of van de koop met een speculatieve bedoeling; deze praktijk is reeds strafbaar gesteld door de wet van 18 juli 1924;

— enz.

Herhalen we dat deze voorbeelden slechts een *vermoeden* van misbruik scheppen, dat door een grondige studie, in elk geval afzonderlijk, zal moeten bevestigd worden. Het definitief criterium blijft inderdaad de inbreuk op het algemeen belang.

Komen we terug tot ons licentiecontract en onze N.V. Alphagamma waarvan we weten dat ze « op het grondgebied van het Koninkrijk » een economische machtspositie inneemt. Meerdere bedingen die in het kontrakt voorkomen en door N.V. Kappadelta aangevaard werden komen ook voor in de opsomming gegeven in het memorie van toelichting, en vormen bijgevolg een vermoeden van misbruik.

Indien men aanvaardt dat de laatste leden van artikel 2 een omschrijving zijn van een « inbreuk op het algemeen belang », dan komt men tot de vaststelling dat bepaalde van deze kontraktuele bedingen een dergelijk « misbruik » uitmaken. Is de « normale werking » van de mededinging niet beperkt wanneer de octrooihouder — N.V. Alphagamma — prijzen oplegt aan de licentienemer — N.V. Kappadelta ? Wanneer hij deze laatste het verbod oplegt het produkt onder licentie te verkopen aan detaillanten die eveneens produkten verkopen welke door een zijner konkurrenten gefabriceerd worden ? Is er geen hinderpaal gevormd voor de ontwikkeling van de produktie en van het ruilverkeer, wanneer de licentienemer niet meer dan zoveel eenheden per jaar aan de man mag brengen ? En is het bestaan van een exclusieve licentie in zichzelf geen hinderpaal voor de economische vrijheid van de andere voortbrengers ?

We komen hier op het zeer belangrijke doch onzekere domein van de verhoudingen tussen het octrooi-recht en het recht tegen de mededingingsbeperkende praktijken. Het probleem dezer verhoudingen gaat terug tot de vroege 17e eeuw : in 1624 stemde het Engelse Parlement een « Statute of Monopolies » waarbij alle monopolies verboden werden, met uitzondering van de wettelijke monopolies welke voortspruiten uit een uitvindingsoctrooi. De aanknopingspunten tussen octrooi- en antitrustrecht hebben in de Verenigde Staten aanleiding gegeven tot talrijke merkwaardige beslissingen, waarover reeds tientallen boeken en artikelen verschenen zijn (zie vooral : *Report of the Attorney General's National Committee to study the Anti-trust Laws*. 1955, pp. 223-259).

Ook in verband met de mededingingsbepalingen van

het Euromarkt-verdrag hebben de verhoudingen tussen mededinging veel stof doen opwaaien. Prof. Mr. G. H. C. Bodenhausen, van de universiteit te Utrecht, heeft daarover een merkwaardig artikel geschreven (*Bijblad bij de Industriële Eigendom* 1958, pp. 30 sq.) waarvan we de volgende passus overnemen: «T.a.v. deze verhouding tussen industriële eigendom en anti-kartelrecht in het algemeen schijnen de navolgende conclusies gerechtvaardigd: enerzijds is het zeker niet zo, dat door het anti-kartelrecht de uitoefening van rechten van industriële eigendom in het geheel niet kan of niet behoort te worden geraakt; anderzijds is echter, juist wegens de eigen rechtsgronden van de industriële eigendom, bij de aantasting daarvan door het anti-kartelrecht grote voorzichtigheid te betrachten, opdat niet met het badwater ook het kind wordt weggeworpen. De industriële eigendom is immers als zodanig óók een belangrijk rechtsgoed: het octrooi-recht als aanmoediging van research en (publikatie van) uitvindingen, het merkrecht als middel tegen oneerlijke concurrentie en als baken voor het publiek, teneinde dit in staat te stellen tussen vergelijkbare waren zonder verwarring een keuze te doen. Bij aantasting der exploitatie van industriële eigendom, welke exploitatie ook in de vorm van contractuele verlening van gebruiksrechten aan derden kan geschieden, heeft men derhalve ervoor te waken, dat niet deze rechten zelve en een normale exploitatie daarvan tezeer worden verzwakt of ondermijnd. Zo is bijv. met het oog op de rechtsgronden van de industriële eigendom in principe gerechtvaardigd te achten, dat de octrooihouder, teneinde zijn research- en beschermingskosten terug te verdienen, binnen de grenzen van zijn uitsluitend recht de *produktie controleert* dan wel *prijvaststellingen treft of een gebiedsverdeling aanhoudt*...» (*loc. cit.*, p. 31) (wij cursiveren). Zie ook: A. Vander Haeghen. Les brevets d'invention et la liberté du commerce et de l'industrie. *Revue de Droit Intellectuel - L'Ingénieur-Conseil* (1953) p. 1 sq.

Zo is het ook, dat zowel in het Havana Charter, als in de Duitse, Engelse en — in een mindere mate — Franse wetgeving, een bijzondere regeling voorzien wordt t.a.v. octrooiën; hetzelfde geldt voor de teksten ter bespreking voorgelegd aan het Italiaans Parlement, en ook in Oostenrijk aanvaarden de kommentatoren van de kartelwetgeving uitzonderingen voor licentiecontracten.

Hieromtrent in de Senaat ondervraagd door Prof. Rolin heeft de heer Minister van Economische Zaken een zeer vaag antwoord gegeven, waaruit men geen verduidelijking van het probleem kan halen (*Pasino-mie* 1960 pp. 580-581).

Inzake merkenrecht, schrijft Prof. Limpens (*op. cit.* p. 199): «Buiten het geval van coalitie, strekkende tot marktbeheersing of tot kunstmatige opdrijving der prijzen, is het prijsbeding geldig en bindend».

Welke zal dan onder de huidige wet de toestand zijn van onze N.V. Alphagamma? Indien deze onderneming deze vraag stelde aan haar bedrijfsjurist, dan zou deze voor een heel lastige taak staan, omdat niemand weet hoe de toepassing van de wet van 27 mei 1960 dit probleem zal aanpakken. Men kan alleen hopen dat de wetgever zelf daarover een verduidelijking geeft; verder kan men rekenen op de magistraten die deel uitmaken van de Raad van Economische Geschillen, die voor het probleem zullen staan octrooi- en mededingingsrecht te verzoeken. Het zal zeer belangrijk zijn de rechtspraak op dit gebied van zeer nabij te volgen. De Franse «Commission Technique des Ententes» bijv. heeft op het gebied van octrooiën en licentiecontracten reeds een belangrijk verslag opge-

steld («fabricants de magnésium»-geval) waarop het niet nodig is hier verder in te gaan.

Vermelden we terloops dat het begrip «misbruik van economische machtspositie» geen volledige onbekende is in ons juridisch arsenaal. In het bijzonder vóór de tweede wereldoorlog spanden veel personen een proces in tegen andere personen of ondernemingen waarvan ze op economisch gebied te lijden hadden gehad. De algemene houding van de Belgische rechtspraak was van te verwijzen naar het beginsel van de «vrijheid van de handel»; op dit beginsel werd slechts uitzondering gemaakt wanneer een bepaalde praktijk *anti-sociale of anti-economische doeleinden* nastreefde. Zie bv. *Rechtb. v. Koophandel Brussel* 5 augustus 1937: «Attendu que s'il faut admettre qu'un groupement de producteurs d'un produit de première nécessité dont il s'est assuré le monopole de fait, n'est pas aussi libre de vendre ou de ne pas vendre ses produits, que le producteur isolé, en régime de concurrence, il ne s'ensuit pas toutefois que la vente de pareil produit monopolisé ne soit susceptible d'aucune restriction ou règlement que peut nécessiter par exemple l'organisation de la production ou de la vente * * * (Une telle) restriction n'est reprochable que si elle tend à des fins antisociales ou antiéconomiques» (*Belgique Judiciaire* 1937, p. 597). Dezelfde rechtbank had in 1935 gemeend dat de concentratie van een bepaalde sektor in de handen van één groep *op zichzelf* niet onwettig is (*Jurisprudence Commerciale de Bruxelles* 1936, p. 161). In een van de vermaarde gevallen betreffende akkoorden tussen voortbrengers en verdelers in de tabakindustrie heeft het Hof van Beroep te Luik beslist dat de politiek der opgelegde prijzen door deze akkoorden totstandgebracht, onwettig was, *niet als zodanig*, maar omdat ze uitging van een «trust puissant» (Luik 1 februari 1934. *Revue Générale des Assurances et des Responsabilités* 1934, nr. 1555. Zie ook: *Koophandel Brussel* 13 februari 1934. *Ibid.* 1934, nr. 1623, met de noot van R. Kirkpatrick).

In hoever deze rechtspraak enig nut zal hebben in de toepassing van de wet van 27 mei 1960, en in welke mate men «anti-sociale en anti-economische doeleinden» mag vergelijken met een «inbreuk op het algemeen belang» zal alleen de ondervinding ons leren.

Betreffende de vrijheid van de handel en aanverwante problemen in Belgisch recht verwijzen we naar:

— G. Wanzele. Le économique activiteit en het vrijheidsbeginsel naar Belgisch recht. *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen* (1954) p. 87.

— Ch. del Marmol. La liberté du commerce et droit belge. *Journal des Tribunaux* (1953) p. 65.

— M. Hoornaert. La politique des prix imposés. Brussel. 1939.

— Ch. del Marmol. Le boycottage commercial en droit privé. *Annales de la Faculté de Droit de Liège* (1956) p. 79.

— R. Piret. La politique des prix minima imposés et la jurisprudence belge. *Annales de Droit et de Sciences Politiques* (1935) p. 108.

— Ch. del Marmol. La réglementation juridique des ententes industrielles. *Revue de Droit International et de Droit Comparé* (1950) speciaal nummer, p. 125, en *Annales de Droit et de Sciences Politiques* (1950) p. 3.

— Ch. del Marmol. Le traitement juridique des contraintes économiques. *Journal des Tribunaux* (1956) p. 453.

— M. Grégoire. L'entente économique. Essai de définition juridique. *Revue de Travail* (1948) p. 199.

Voor de algemene achtergrond, zie : G. Van Hecke. De bescherming tegen de misbruiken van economische macht. *Rechtskundig Weekblad* (1948) kol. 625. - J. P. Schuermans. Abus de puissance économique. Recherche de critères. In : *En Hommage à Leon Graulich* (Luik 1957) p. 465.

Over een vorig wetsontwerp dat geleid heeft tot de huidige wet : P. De Beus. *Revue de la Banque*. (1959) p. 203.

5. Algemene opmerkingen betreffende de procedure.

Inzake procedure levert de wet geen bijzondere moeilijkheden van interpretatie op : naast de twee bondige bepalingen over « economische macht » en « misbruik » volgen vijftien lange bepalingen over de procedure, welke hoogstwaarschijnlijk traag zal verlopen tengevolge van de tussenkomst van meerdere autoriteiten : de commissaris-verslaggever (en zijn staf), de Raad voor Economische Geschillen, de Minister van Economische Zaken en — in bepaalde gevallen — de Koning. De tussenkomst van deze verschillende autoriteiten mag worden aangezien als een garantie voor degelijke rechtsbedeling, en de traagheid van de procedure zal geen belangrijke nadelen vertonen voor de betrokken personen en ondernemingen, daar noch de commissaris-verslaggever noch de Raad voor Economische Geschillen ophoudingsmaatregelen kunnen nemen om de activiteiten — waarover een onderzoek werd ingesteld — voorlopig stop te zetten; het is pas binnen de zestig dagen na de verzending van het advies van de Raad, dat de Minister of de door hem gemachtigde ambtenaar, gerechtigd is om aan de betrokken personen of ondernemingen « aanbevelingen » te doen (art. 14).

Wat betreft de definitieve beslissing over het *al dan niet voorhanden zijn van een misbruik*, vertoont de wet een tweeslachtig karakter :

— Indien de Raad voor Economische Geschillen tot het besluit komt dat er *geen misbruik* voorhanden is, « komt de klacht niet voor verdere behandeling in aanmerking ». D.w.z. dat in dit geval de Minister van Economische Zaken gebonden is door de beslissing van de Raad, en dat hij niet meer mag beslissen dat er wél een misbruik voorhanden is. Een gelijkaardige oplossing geldt ook onder K.B. n° 62, hetgeen een eminente magistraat er toe geleid heeft te zeggen dat de benaming van « Raad voor Economische Geschillen » niet helemaal adequaat is, vermits de Minister in bepaalde gevallen door het advies van deze « Raad » gebonden is (E. Verhaegen, *Considérations sur le Conseil du Contentieux Economique. Journal des Tribunaux*. 1947. p. 534). Het memorie van toelichting (*Pasinomie* p. 566) heeft niets tegen deze terminologische subtiliteit te zeggen, en betoogt — o.i. terecht — da deze uitzondering op de raadgevende taak van de Raad gerechtvaardigd is, wanneer men vaststelt dat de Raad samengesteld is uit onpartijdige en uiterst bekwame personen, en dat zijn besluit dat er geen misbruik aanwezig is, de bestaande toestand volledig onverlet laat.

— Indien de Raad integendeel besluit dat er *wel degelijk een misbruik* voorhanden is, dan behelst zijn met redenen omkleed advies aan de Minister, de aanbevelingen die aan degenen op wier activiteiten het onderzoek betrekking had, behoren te worden gericht om aan het misbruik een einde te maken (art. 13). In dit geval is het de Minister die oordeelt of er ja dan neen een misbruik aanwezig is. Dus, zelfs in het geval waar de Raad tot het besluit gekomen is dat er een

misbruik is, kan de Minister nog beslissen dat er *geen* is.

Sommige leden van het Parlement hebben betoogd dat deze wet de « arbitraire macht » van de administratie in het leven roept (zie vooral *Pasinomie* 586 sq. : bespreking van de wet in de Kamer). Het wil ons voorkomen dat deze beoordeling enigszins overdreven is. Wel is het waar dat aan de commissaris-verslaggever uitgebreide onderzoeksmachten werden verleend (zie art. 5) en dat de personen die de commissaris-verslaggever (of zijn staf) vrijwillig beletten zijn onderzoeksambt uit te oefenen of hem daarin belemmeren, met korrektonele straffen worden bedreigd (art. 21). Maar aan de andere kant blijkt de rechtsbescherming voldoende verzekerd te zijn door de wettelijke bepaling dat de Minister gebonden is door een negatief advies van de Raad. Wat eigenaardig schijnt is dat, ingeval de Raad een positief advies geeft, de Minister dan nog kan beslissen of er ja dan neen een misbruik aanwezig is. De wetgever (*Pasinomie* p. 566) beschouwt de Raad als een deskundige die tot taak heeft de uitvoerende macht in te lichten; hij is samengesteld uit gespecialiseerde magistraten en uit deskundigen die de Raad schriftelijk van advies dienen (art. 8). Op welke gronden kan de Minister dan tot een besluit komen dat niet overeenstemt met het advies van de Raad, wanneer deze meent dat er een misbruik aanwezig is ? Economische of politieke overwegingen ?

Met betrekking tot de rechtsbescherming werd nog een en ander probleem opgeworpen : in welke mate bestaan er mogelijkheden van *beroep*? (zie o.a. van Hecke, *loc. cit.* kol. 416). Dit werd besproken in de Senaatskommissie (*Pasinomie* 571). Indien er een vormgebrek in de procedure is voor de Raad voor Economische Geschillen, dan kan een beroep worden ingesteld bij de minister. Verder zou een beroep tot vernietiging voor de Raad van State mogelijk zijn in de volgende twee gevallen :

— wanneer de Raad voor Economische Geschillen een negatief advies verleent;

— wanneer een Koninklijk Besluit genomen wordt, nadat de verzoeningsprocedure voorzien in art. 14 mislukt is.

Wat betreft het eerste geval, verwijzen we naar een passus van het artikel van Prof. Van Hecke (*loc. cit.* kol. 417) : « Een belangrijke vraag is of de klager het negatieve advies van de Raad voor Economische Geschillen kan aanvechten. Daar het advies van de Raad bindend is voor de Minister, zijn er goede gronden om het als een beschikking te behandelen, waartegen het beroep tot nietigverklaring mogelijk is ». De Raad van State zelf zal te beslissen hebben of het negatief advies van de Raad voor Economische Geschillen mag begrepen worden onder de « akten *** van de onderscheiden administratieve overheden » waarvan sprake in art. 9 van de wet van 23 december 1946. Zelfs indien het antwoord bevestigend klinkt dan nog kan de Raad van State — zoals Prof. van Hecke het opmerkt (kol. 416) — alleen een wettelijkheidscontrole uitoefenen, en geen doelmatigheidscontrole. De Raad van State zal dus niet kunnen beslissen dat de Raad voor Economische Geschillen ten onrechte verklaard heeft dat een bepaalde praktijk een misbruik van economische machtspositie uitmaakt, in de zin van de wet van 27 mei 1960. De enige vernietigingsgronden die voor de Raad van State kunnen worden aangewend zijn inderdaad : de onbevoegdheid, de machtsafwending, de niet-naleving van de substantiële vormen, de onwettelijkheid ten overstaan van het bestaan der motieven, de onwettelijk-

heid met betrekking tot de inhoud van de bestuursdaad (zie: A. Mast, *Overzicht van het administratief recht*, 1958, p. 173 sq.).

Voor wat betreft het tweede geval — beroep tot nietigverklaring tegen een Koninklijk Besluit genomen op grond van art. 14 — rijst geen bijzonder probleem op; ook hier is alleen wettelijkheidscontrole voorhanden.

We bevinden ons derhalve voor de volgende toestand:

— Wanneer een persoon (natuurlijke of rechtspersoon, of een organisatie « die een belangengemeenschap vertegenwoordigt ») die benadeeld is door een « misbruik van economische machtspositie » op grond van art. 4 van de wet een klacht neerlegt bij de commissaris-verslaggever en wanneer de Raad voor Economische Geschillen, na het onderzoek van de commissaris-verslaggever, zelf tot de behandeling van de zaak overgaat, en tot het besluit komt dat er *geen misbruik* van economische machtspositie aanwezig is, — dan beschikt de klager over geen ander middel dan de wettelijkheidscontrole door de Raad van State: de Minister is immers gebonden door het negatief advies van de Raad voor Economische Geschillen.

— Wanneer integendeel een persoon of onderneming het voorwerp geweest is van een onderzoek, en wanneer de Raad voor Economische Geschillen tot het besluit gekomen is dat er *een misbruik aanwezig is*, dan zou deze persoon of deze onderneming eventueel kunnen bekomen dat de Minister verklaart dat er *geen misbruik aanwezig is*; de Minister heeft dit recht immers op grond van art. 14. Dit zou ons nochtans op niet-juridische paden leiden, en daarom gaan we op deze mogelijkheid niet verder in.

Dit brengt er ons toe een onderscheid te maken tussen het *algemeen belang* in de zin van de wet, en *privé-belangen*. We weten dat personen en organisaties die zich gekrenkt achten door een misbruik van economische machtspositie een klacht mogen neerleggen. Hiertoe beperkt zich hun rol: de wet beschouwt alleen het algemeen belang. Het feit dat de krenking van privé-belangen in bepaalde gevallen ook een misbruik op het *algemeen* belang, in de zin van art. 2, uitmaakt is het enige belangrijke element. Er gebeurt in een zekere zin een *evocatie*: de zaak houdt op een kwestie van krenking van privé-belang te zijn, om door de bevoegde instanties onderzocht te worden op grond van het criterium van het algemeen belang. Een logisch gevolg daarvan is art. 9, waaruit volgt dat de klagers *in principe* door de Raad voor Economische Geschillen niet moeten gehoord worden; De Raad hoort de klagers slechts *indien hij zulks dienstig acht*. Dit zal bv. het geval zijn wanneer de getuigenis van de klagers enig licht zal kunnen werpen op de verhouding tussen de aangevochten praktijk en het algemeen belang. We zeggen opzettelijk « de getuigenis » omdat de klagers voor de Raad niet als *klagers* optreden, doch enkel als personen die nuttige inlichtingen kunnen verschaffen.

Dezelfde grondidee mag aan de basis zijn van de *supra* besproken toestand waar de klagers tegen het negatief advies van de Raad over geen ander middel zouden beschikken dan de wettelijkheidscontrole door de Raad van State.

Met betrekking tot het algemeen belang is ook art. 27 te vermelen: « Op de Staat, provincies, gemeenten, openbare instellingen en op instellingen van openbaar nut die permanent onderworpen zijn aan het gezag, hetzij aan de controlebevoegdheid van de Minister onder wie zij ressorteren zullen de artikelen 1 tot

26 van deze wet eerst toepassing vinden wanneer de Koning, na advies van de in Raad vergaderde Ministers, ze met het oog daarop zal hebben aangevuld en aangepast (*n.b.*: « ze » wijst op « deze wet »). Het koninklijk besluit moet binnen een termijn van vijf jaar na het in werking treden van deze wet worden uitgevaardigd. Het mag niet afwijken van de artikelen 1 tot 4, 8, 9 en 13 van deze wet ». De laatste zin doelt op de grondbeginselen en -bepalingen van de wet. Deze voorlopige niet-toepasselijkheid van de wet op de Staat enz. is gegrond op de overwegingen dat 1) de Staat, provincies, gemeenten, openbare instellingen en instellingen van openbaar nut (de wet neemt de terminologie van de wet van 16 maart 1954 over! zie daarover A. Mast *op. cit.* p. 19) geacht worden het algemeen belang na te streven, en dat men dus moeilijk kan begrijpen dat ze een inbreuk plegen op dat algemeen belang en dat 2) wanneer de Raad tot het besluit komt dat er een misbruik aanwezig is, het de uitvoerende macht is die de definitieve beslissing moet nemen, — de uitvoerende macht die gezag of controle uitoefent op de bedoelde openbare diensten, « instellingen van openbaar nut » en Staatsadministraties (zie *Pasinomie* 567). Een zelfde standpunt wordt uiteengezet in het advies van de afdeling Wetgeving van de Raad van State (*ibid.* p. 568).

Een laatste woord over de *dwangmaatregelen* en *sancties*. We onderscheiden vier verschillende mogelijkheden:

1. Nadat hij een positief advies van de Raad heeft en hij zelf tot het besluit komt dat er een misbruik van economische machtspositie aanwezig is, richt de Minister of de door hem gemachtigde ambtenaar *aanbevelingen* tot de personen welke het voorwerp van het onderzoek zijn geweest (art. 14). Deze aanbevelingen, welke dienstig zijn om aan het misbruik een einde te stellen, kunnen door de Raad voor Economische Geschillen gesuggereerd zijn: indien de Raad inderdaad tot het besluit komt dat er een misbruik aanwezig is, moet zijn advies dergelijke aanbevelingen bevatten (art. 13).

2. Indien deze aanbevelingen niet worden uitgevoerd kan de Koning, na het verstrijken van een bepaalde termijn, bij een met redenen omkleed besluit, het voorhanden zijn van het misbruik vaststellen, en de *maatregelen* die daaraan een einde moeten maken, *voorschrijven*. Dit K.B. wordt — samen met het advies van de Raad — in extenso in het Staatsblad gepubliceerd; het K.B. moet ook ter kennis gebracht worden van de personen op wier activiteit het onderzoek betrekking had. (art. 14).

3. Indien een *nieuw misbruik* wordt begaan door een *rechtspersoon*, die reeds het voorwerp heeft uitgemaakt van een K.B. of van ministeriële aanbevelingen (cfr. *supra*) kan de Koning daarenboven, na een bepaalde termijn, *voorschrijven*: (art. 15)

a) verbieden voor de tijd welke hij bepaalt — iemand tot beheerder aan te stellen die reeds een mandaat als beheerder of zaakvoerder bezit bij een vennootschap die op de betrokken markt als koper of verkoper mededingt;

— met een zodanige vennootschap een fusie aan te gaan, ze op te nemen, of een participatie in haar kapitaal of in haar leningen aan te gaan dan wel te verruimen.

b) tegeldemaking van de ongewenst geachte financiële participaties bevelen.

Een lid van de Senaat (*Pasinomie* 577) had voorgesteld dat in geval van een nieuw misbruik alleen een

nationalisering van de schuldige rechtspersoon een doeltreffende sanctie zou zijn; waarop de Minister (*Pasinomie* 579) antwoordde dat men zo ver niet hoefde te gaan, daar de door de wet in art. 15 voorziene *economische sanctie* van de ontvlechting reeds tot een volledige financiële ontmanteling van de schuldige rechtspersoon kan leiden.

Alleen rechtspersonen werden met deze sancties in geval van nieuw misbruik bedreigd; de wetgever acht inderdaad dat hun optreden veel machtiger en gevaarlijker is dan dat van natuurlijke personen (*Pasinomie* 566).

4. Ten slotte worden nog *korrektionele sankties* voorzien voor:

— overtreding van het K.B. houdende bevel om aan het misbruik een einde te maken (art. 18);

— overtreding van het K.B. houdende bevel om aan het nieuwe misbruik een einde te maken (art. 19); dit geldt voor rechtspersonen en natuurlijke personen;

— belemmering van het onderzoek (art. 21) waarover we het hoger reeds hadden;

— overtreding van de bepalingen van art. 22 over bepaalde onverenigbaarheden.

Zij die volgens art. 1384 van het Burgerlijk Wetboek burgerlijk aansprakelijk zijn voor schadevergoeding en kosten, zijn eveneens gehouden tot betaling van de geldboeten, tegen de veroordeelde uitgesproken wegens overtreding van de koninklijke besluiten houdende bevel om aan de misbruiken van economische machtspositie een einde te maken. Rechtspersonen zijn gehouden tot betaling van de geldboeten uitgesproken tegen hun organen (art. 20).

Over economische misdrijven, zie verder: J. Constant. Les systèmes de répression en matière d'in-

fractions économiques. *Annales de la Faculté de Droit de Liège*, 1959, p. 285 sq. - L.P. Cappuyns. De economische misdrijven. *Rechtskundig Weekblad* 1960, kol. 1145 sq.

Over de achtergrond van de rechtsinterventie in economische aangelegenheden: G. Janssen. Plaidoyer pour une magistrature économique. *Journal des Tribunaux* 1959, p. 325 sq.

* * *

Deze nota was reeds geschreven en ingezonden toen we kennis namen van het merkwaardig werk van de heer del Marmol, professeur aan de Luikse rechts-fakulteit: « *La protection contre les abus de puissance économique en droit belge* » (Collection Scientifique de la Faculté de Droit de l'Université de Liège, n° 10. 1960. 471 blz.)

De auteur bestudeert achtereenvolgens het ontstaan van de wet, (waarbij te begrijpen zijn de verschillende ontwerpen en voorstellen, de verschillende verslagen van talrijke commissies, raden, politieke partijen, syndikaten, werkgeversorganisaties en dgl.), het toepassingsgebied van de wet (wat is economische machtspositie, wat is misbruik?), de procedure voor de repressie der misbruiken. Dit alles is gesteund op een uiterst rijke dokumentatie, zowel voor wat betreft de Belgische toestanden, als voor de rechtsvergelijken- de verwijzingen.

Al wie meer wil weten over de wet van 27 mei 1960 kan eenvoudigweg het boek van de heer del Marmol niet voorbijgaan.

Guy SCHRANS,
Dr. in de rechten. Graduate Student
Harvard Law School.

Over de opsluiting en de sekwestratie ten huize

Het probleem van de opsluiting ten huize verdient onze aandacht om veel redenen, al was het maar omdat ook dit aspect van de ziekenzorg hoeft behandeld te worden in dit « Wereldjaar der geestelijke Volksgezondheid ».

De opsluiting ten huize kan van verschillende zijden belicht worden, geneeskundig, maatschappelijk, enz. Daar wij enkel onze collega's geneesheren willen voorlichten, zullen wij ons beperken tot de studie van bepaalde wetteksten, met de, door de overheden, daarbij gedane, verklaringen en gegeven toelichtingen.

Wij gaan uit van de studie van de wet 18-6-1850, gezien deze alle vorige wetteksten vervallen verklaard heeft. Wij beantwoorden dan naar best vermogen de vier volgende vragen:

1. Welke is de taak van de Vrederechter bij de opsluiting ten huize?
2. Wie mag ten huize opgesloten worden?
3. Hoe worden de families van de ten huize opgesloten gesteuurd?
4. Waarom wordt de opsluiting ten huize gevraagd?

1. Welk is de taak van de Vrederechter bij de opsluiting ten huize?

Artikel 25 van de wet van 18-6-1850, werd als volgt opgesteld:

« Nulle personne ne peut être séquestrée dans son domicile ou celui de ses parents ou des personnes qui

en tiennent lieu, si l'état d'aliénation mentale n'est pas constaté par deux médecins désignés l'un par la famille ou les personnes intéressées, l'autre par le Juge de Paix, du Canton, qui s'assurera par lui-même de l'état du malade et renouvellera ses visites au moins une fois par trimestre. Indépendamment des visites personnelles du Juge de Paix, ce magistrat se fera remettre trimestriellement un certificat du médecin de famille, aussi longtemps que durera la séquestration et fera d'ailleurs visiter l'aliéné par tel médecin qu'il désignera chaque fois qu'il le jugera nécessaire. »

Wanneer hij de wet van 18-6-1850 aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers voorstelde, verklaarde de Minister van Justitie:

« ...l'autorité doit cependant être admise à en surveiller l'exercice (du droit à la séquestration à domicile), dans le double intérêt du malade et de la sécurité publique. »

In hetzelfde betoog verklaarde de Minister dat de Vrederechter van het Kanton:

« ...s'assurera par lui-même de l'état du malade et renouvellera ses visites au moins une fois par trimestre. »

Pour surcroit de garantie et pour empêcher que la séquestration ne se prolonge au delà du temps rigoureusement nécessaire, le Juge de Paix, outre ses visites personnelles, se fera remettre trimestriellement un certificat du médecin de famille, aussi longtemps que

durera la maladie et fera d'ailleurs visiter l'aliéné par tel médecin qu'il jugera nécessaire.

Ces dispositions semblent devoir concilier tous les intérêts légitimes, ceux des parents et des aliénés eux-mêmes, comme ceux de la société. L'intervention du Juge de Paix ne peut porter atteinte au secret dont ont doit entourer une famille dans la personne d'un de ses membres; mais ce secret tout en étant respecté, doit trouver son contrepoinds dans une surveillance agissante et protectrice, que l'empêche de dégénérer en abus. »

Ook de instelling welke men in die tijd de centrale sectie van de Kamer noemde, had een verslag opge-maakt over de wet van 18-6-1850. De verslaggever verklaarde vóór de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

« La société ne devait pas abandonner cet objet important à l'arbitraire des familles, son intervention n'a pas rencontré d'opposition. »

Zeer spoedig gaf de opstelling van artikel 25 aan-leiding tot tegenstrijdige interpretaties. Zodat reeds op 10-9-1856 de Minister een omzendbrief zond naar de Provinciégouverneur waaruit wij volgende twee para-grafen overschrijven.

« L'enquête qui a eu lieu à l'effet de connaître la manière dont l'article 25 de la loi du 18-6-1850 est exécutée a démontré que certains Juges de Paix inter-prètent cette disposition en ce sens que tous les aliénés gardés dans leur famille doivent être soumis à leur surveillance, tandis que d'autres la considèrent comme applicable exclusivement aux aliénés qui sont séquestrés ou renfermés dans leur domicile.

Comme il est nécessaire que la loi soit exécutée de manière uniforme dans tout le royaume cette question a été soumise à un nouvel examen (...) et il a été décidé que la visite du Juge de Paix n'est requise que dans les cas où l'aliéné est réellement séquestré, c'est à dire quand il est privé de liberté. L'aliéné simplement gardé et surveillé dans sa famille ne doit pas être soumis à la visite du Juge de Paix, car la mission de ce magistrat ne commence que là où cesse absolument ou partiellement la liberté de l'individu.

Le soin d'apprécier les cas spéciaux où les Juges de Paix croiraient leur intervention nécessaire a été abandonné à leur sagesse. »

In een « Résumé des Décisions prises par le Gouvernment pour l'Exécution et pour l'Interprétation des Dispositions concernant le Régime des Aliénés » vinden wij voor ons onderwerp volgend belangrijk gegeven (Brief aan de Gouverneurs 24-12-1875).

« La visite trimestrielle par le Juge de Paix de l'aliéné gardé chez des particuliers qui est ordonnée par l'article 25 de la loi du 18-6-1850, ne concerne que les aliénés qui sont en état de séquestration réelle et qui sont privés de leur liberté. »

Het artikel 25 van de wet van 18-6-1850, werd zonder enige wijziging overgenomen als artikel 25 van de wet van 28-12-1873. Maar in aansluiting met de wet van 28-12-1873 verscheen een « Règlement Général, pris en exécution de la loi sur le Régime des Aliénés », die in verschillende artikels de rol van de Vrederechter nauwer omschrijft.

Art. 80. — « Lorsque, après l'accomplissement des formalités prescrites par l'article 25 de la loi, un aliéné est séquestré dans son domicile, dans celui de ses parents ou des personnes qui en tiennent lieu le Juge de Paix en donnera avis au Procureur du Roi. »

Art. 81. — « Si le Juge de Paix estime que dans l'intérêt de l'ordre et de la sécurité il y a lieu de

placer l'aliéné dans un établissement spécial il en informe le Gouverneur. »

Art. 82. — « La séquestration doit cesser dès que le médecin a déclaré qu'elle n'est plus nécessaire. Le médecin en avertit le Juge de Paix, qui informe le Procureur du Roi. Lorsqu'un aliéné est retiré d'un établissement pour être traité dans la famille, il en est donné avis au Juge de Paix. »

De wet van 14-6-1920 op de beteugeling van de misbruiken in zake opsluiting ten huize, brengt een wijziging in de opdracht van de Vrederechter. Dit werd herhaald bij Koninklijk besluit van 29-7-1933, waar wij vinden :

« Niemand kan in zijn huis of in dat van zijne ouders of van de personen welke deze vervangen, worden gesekwestreerd, indien zijn geesteskrankheid niet vastgesteld is door twee geneesheren, van wie de ene door de familie of door de belanghebbende personen, de andere door de vrederechter van het Kanton zijn aangewezen. Deze rechter na zich door eigen waarneming te hebben overtuigd van de toestand van de zieken, zal, zo daartoe termen zijn, machtiging tot sekwestratie verlenen, door ene met redenen omklede beschikking, waarvan hij kennis geeft aan de Bestendige Deputatie. Hij bezoekt de krankzinnige ten minste eenmaal in de drie maanden en geeft, zo hij het nuttig acht, aan de Bestendige Deputatie, verslag van zijn bevindingen.

Afgezien van zijn persoonlijke bezoeken zal de Vrederechter, zolang de sekwestratie duurt, zich om de drie maanden een getuigschrift van de familiedokter doen afleveren en hij zal bovendien de krankzinnige doen bezoeken door een geneesheer, die hij aanstelt telkens hij het nodig oordeelt. »

Sederdien wordt de Vrederechter dus meer betrokken in de beschikking van de opsluiting ten huize. Tegen deze beslissingen van de Vrederechter kan niet in beroep gegaan worden.

2. Welke zieken mogen ten huize opgesloten worden ?

Wanneer de wet van 18-6-1850 voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers kwam, verklaarde de Minister van Justitie :

« Il arrive souvent que les familles ou les tuteurs des aliénés jouissant d'une certaine aisance éprouvent de la répugnance à placer leurs parents ou leurs pupilles dans une maison de santé. Cette répugnance doit être respectée, elle s'étaie sur un droit que l'on ne peut contester. »

De Verslaggever van de Senaatscommissie voor Justitie verklaarde in zijn verslag bij het Westvoorstel van 18-6-1850 :

« Si l'aliéné est indigent la commune est chargée de son entretien, celle-ci ne peut le confier qu'aux établissements autorisés; la commune éluderait évidemment ses obligations si elle laissait l'aliéné indigent dans sa famille où il ne pourrait pas recevoir les soins que son état exige : si au contraire la commune ne doit pas intervenir il doit être libre à la famille de faire traiter l'aliéné dans son domicile ou dans celui de ses parents. »

Nu lijkt het wel dat men van meet af ook behoeftige geesteszieken ten huize kon en mocht opsluiten. Inderdaad in de « Résumé des Décisions prises par le Gouvernement pour l'Exécution et l'Interprétation des Dispositions concernant le Régime des Aliénés », vinden wij voor ons onderwerp volgende belang-

rijke bedenkingen (omzendbrief aan de Gouverneurs, 24-12-1875) :

« Les frais de délivrance des certificats dont il est fait mention... et le paiement des honoraires du médecin dans les cas de l'article 25 de la loi du 18-6-1850 doivent être supportés par l'administration de bienfaisance ou par la commune domicile de secours; lorsqu'il s'agit d'un indigent et par la famille lorsque l'aliéné n'est pas indigent »

Verder nog in dezelfde Résumé :

« Si la famille ou les personnes intéressées refusent de désigner un médecin dans le cas de l'article 25 on leur appliquera la disposition pénale de l'article 38 §2 de la loi du 18-6-1850 et dans ce cas le Juge de Paix pourra à la place des parents ou des personnes que en tiennent lieu, soit désigner d'office le médecin, soit inviter le médecin des pauvres à remplir cette mission. Les parents sont tenu de payer les honoraires à moins qu'ils ne soient indigents. Dans cette dernière hypothèse les honoraires tombent à charge de l'administration des secours publics de la commune. »

Daaruit valt af te leiden dat reeds vóór 1875, behoeftige geesteszieken ten huize opgesloten werden. In 1960 is het bepaald onmogelijk de opsluiting ten huize te weigeren alleen omdat de zieke behoeftig is.

Verder vinden wij in de Wet zelf geen enkele aanwijzing, geen enkel criterium, zodat alleen de Vrederechter, bijgestaan door twee geneesheren, bepaalt welke soort zieken ten huize mogen opgesloten worden. Wij kunnen er wel op wijzen dat de wetgever van 1850 met de Wet « Sur le Régime des Aliénés » een driedubbel doel nastreefde :

1) de zieken beschermen tegen zich zelf b.v. door hen te beletten zelfmoord te plegen;

2) de maatschappij beschermen tegen de moeilijkheden door de zieken veroorzaakt;

3) er voor te zorgen dat de zieken steeds de hen passende behandeling zouden krijgen.

De meeste Vrederechters willen een zieke ten huize opsluiten, wanneer hij gevaarlijk is voor zich zelf of de anderen. Niet allen willen aannemen dat de wettelijke « Sekwestratie » vaak de enige kans biedt, om de zieken en hun omgeving, de nodige middelen aan de hand te doen, om de passende behandeling te verzekeren, zonder opname in een inrichting. De opname beduidt voor het Speciaal Onderstandsfonds een grotere uitgave maar vooral het betekent voor de zieke een reële vermindering aan geluksbeleven.

3. Hoe worden de ten huize opgesloten zieken gesteund ?

In de parlementaire annalen vinden wij bij het bespreken van de wet van 1850 volgende bedenkingen die kenmerkend zijn voor die tijd :

De geesteszieke moet zelf instaan voor de betaling van zijn onderhouds- en verplegingskosten, door het aanwenden niet alleen van zijn inkomsten maar van het geheel van zijn middelen. « Le terme ressource comportant non seulement le revenu mais le capital. Par indigent on ne pouvait entendre que l'individu absolument dépourvu de toutes ressources. Il suffisait qu'une famille ait les moyens de se procurer une nourriture grossière pour que l'administration communale refusât de déclarer l'état d'indigence. »

De wet van 18-6-1850 geeft volgende beschikkingen :

Art. 27. — « Les dépenses énoncées à l'article précédent seront en ce qui concerne les aliénés non indigents à la charge des personnes placées; à défaut par elles de pouvoir les supporter, elles seront à la charge de ceux auxquels il peut être demandé des aliments,

aux termes des articles 205 et suivants du Code Civil. »

Art. 28. — « A défaut ou en cas d'insuffisance des ressources énoncées à l'article précédent il y sera pourvu sur le revenu des fondations spéciales s'il en existe, soit sur celui des établissements des hospices ou de bienfaisance et au besoin par les communes du domicile de secours, des aliénés conformément à l'article 131 de la loi communale. »

Op dit bepaalde punt brengt de wet van 28-12-73 een verandering, kenmerkend voor de evolutie van het begrip, van de plichten van de gemeenschap, door het voegen bij art. 28 van een nieuwe alinea :

« Les Provinces et l'Etat interviendront par voie de subside lorsqu'il sera reconnu que les communes n'ont pas les moyens d'y pourvoir sur leurs ressources ordinaires. »

Daarmee was een eerste stap gezet in de richting van de verstaatsing van de zorg voor geesteszieken. In die zin vinden wij achtereenvolgend verschillende wetten.

Door de Wet van 14-3-76 wordt het Gemeenzaam Fonds gesticht. Het was onmiddellijk duidelijk, dat veel gemeenten, die tot dan toe hun geesteszieken hadden laten rondslenteren, deze nu lieten verzorgen, maar tevens zich op die wijze ontmakten van hun ouderlingen.

Om de misbruiken tegen te gaan werd de wet gestemd van 27-11-91, die verschillende wijzigingen brengt.

a) De gemeenten worden helemaal ontslagen van rechtstreekse bemoeiingen bij het betalen van onderhouds- en verplegingskosten. De betalingen aan de inrichtingen worden gedaan door het Gemeenzaam Fonds. De gemeenten zijn er alleen toe gehouden een bijdrage te storten aan dit Fonds, berekend niet naar het aantal zieken in de gemeente maar naar het aantal inwoners.

b) § 2 van artikel 16 van die wet is als volgt opgevat :

« Ne seront considérés comme atteints d'aliénation mentale que les indigents, qui auront été dans un asile ou séquestrés en exécution de l'article 7 ou de l'article 25 de la loi de 28-12-73 - 25-1-74, pour une cause autre que la démence sénile. »

De gedrukte tekst van de getuigschriften die de geneesheren moeten invullen om de opsluiting ten huize te bekomen, bevat volgende zin :

« Ik betuig dat deze persoon niet/wel lijdt aan ouderdomsverval. »

Deze zin werd er ingelast om de hogere instanties toe te laten de toestand te beoordelen en de financiële tussenkomst van staatswege eventueel te weigeren.

Ten onrechte menen zekere geneesheren en wellicht ook vrederechters, daaruit te moeten besluiten dat personen aangedaan van ouderdomsgeestesverval, niet ten huize mogen opgesloten worden. De opsluiting ten huize van die personen blijft mogelijk als zij gevaarlijk worden voor zich zelf of anderen, maar zo zij behoeftig zijn, blijven de onderhouds- en verplegingskosten ten laste van de Openbare Onderstand van hun gemeente.

De Wet van 14-6-1920 eens temeer gestemd met de bedoeling de misbruiken in zake opsluiting ten huize te beteugelen, bracht de instelling van een controle-organisme nl. een Provinciale Administratieve Commissie samengesteld uit vijf leden.

De Wet van 27-6-1956 heeft het Gemeenzaam Fonds vervangen door het Speciaal Onderstandsfonds. De gemeenten hoeven niets meer te doen voor hun zieken,

de hele last wordt gedragen door de Staat. Als contrôle-organisme werd de Provinciale Administratieve Commissie vervangen door een Provinciale Adviserende Commissie bestaande uit 12 leden. De bevoegdheden van beide Commissies zijn zo weinig verschillend dat zij als gelijkwaardig moeten gezien worden. De tekst van de omzendbrief van Minister E. Vander velde, dato 12-10-20, omschrijft volgender wijze de bevoegdheid van die Administratieve Commissies.

« Le nouvel organisme est adjoint à la députation permanente à laquelle appartient la décision de l'acceptation ou du refus de l'intervention du Fonds Commun : il procède à l'instruction des demandes et formule ensuite un avis, qu'il transmet à la députation permanente laquelle statue sauf recours au Roi. »

« Il est à remarquer que la commission ne sera pas liée par la décision du Juge, en ce sens qu'elle pourra le cas échéant, malgré l'autorisation donnée par le Juge, transmettre à la députation permanente, une proposition de refus de l'intervention du Fonds Commun. »

« Pour vérifier l'existence de ces conditions, pour contrôler notamment les constatations relatives à l'état mental de l'indigent séquestré comme aliéné, la commission dispose suivant ce qui a déjà été dit du droit d'enquête et d'expertise. D'ailleurs ainsi qu'il a été signalé aussi, la députation permanente saisie des propositions de la commission, peut à son tour, procéder elle-même ou faire procéder par la commission à toutes les investigations supplémentaires qu'elle juge utile. »

« Il ne suffit pas que les conditions légales aient été réalisées au moment de l'introduction de la demande : elles doivent continuer d'exister. Aussi la commission a-t-elle, en exécution de l'article 2 § 4 de la loi, à organiser un contrôle permanent sur les conditions du maintien de l'intervention du fonds commun. Elle pourra même charger éventuellement un de ses membres d'inspecter les indigents séquestrés à domicile et de lui signaler les abus et les fraudes, ce sont les termes même de l'article 2. »

« La commission à laquelle ses propres investigations ou son membre inspecteur ont révélé un abus, une fraude, a le moyen de les faire cesser : c'est de proposer à la députation permanente le retrait du bénéfice du Fonds Commun. »

De Wet van 27-6-1956, brengt daarin alleen enkele formele wijzigingen maar wij vinden bij artikel 6 volgende gegevens over de Adviserende Commissies.

« De Adviserende Commissies zijn ernede belast aan de Minister van Volksgezondheid en van het Gezin voorstellen te doen betreffende de aanvragen tot tegemoetkoming die hun door de Gouverneur worden overgemaakt.

Zij onderzoeken zo nodig door middel van enquête en expertises de voorwaarden betreffende de behoefte en de geestes- of fysieke toestand van de persoon voor wie de aanvraag werd ingediend. Zij richten een vaste contrôle in op de voorwaarden van het behoud van de tegemoetkoming van het Speciaal Fonds en zien toe dat het verblijf der behoeftigen in de inrichtingen niet nodeloos verlengd wordt.

Zij doen ten alle tijde aan de Minister van Volksgezondheid en Gezin, alle voorstellen welke zij nuttig achten. »

Vanzelfsprekend geldt dit voor de ten huize opgesloten zieken hoewel de wet deze niet uitdrukkelijk vermeld.

Hierbij willen wij laten gelden dat het niet opgaat alleen ten huize te behandelen, die zieken die de bewa-

king en de zorgen behoeven, zoals gebruikelijk gegeven worden in de gestichten of kolonies. Enerzijds moeten alle geestesgestoorden en geesteszieken verzorgd of ten minste bewaakt worden op een voor hen passende wijze. Anderzijds weten wij dat voor heel wat zieken de bewaking en verzorging ten huize veel mogelijkheden in zich sluiten, welke de inrichtingen nooit zullen kunnen geven. Het zou onverantwoord zijn te eisen dat het huis van de zieke in een gesticht herschapen moet worden, waar wij steeds meer trachten in de gestichten een huiselijke sfeer te brengen.

Er wordt ook geschreven dat de Provinciale Commissies niet gebonden zijn door een beslissing van de Vrederechter en dus de tussenkomst van staatswege mogen weigeren, maar zeker kan de Commissie geen toelage toekennen zonder besluit tot opsluiting uitgaande van de Vrederechter. Doch evenmin is de Vrederechter gebonden door de beslissingen van de Provinciale Commissies en kan hij de opsluiting handhaven, ook als van staatswege geen toelage gegeven wordt en wanneer de zieke andere inkomsten heeft.

Het is weleens storend dat twee van elkaar geheel onafhankelijke organismen, de geestestoestand van eenzelfde persoon moeten beoordelen. Dit moet onvermijdelijk tot betwistingen voeren. Theoretisch echter kan men de stelling verdedigen dat de Vrederechter oordeelt of de persoon ziek genoeg is om hem ten huize op te sluiten; de adviserende Provinciale Commissie oordeelt of de persoon ziek genoeg is om hulp en steunbehoefte te zijn.

De adviezen van de Adviserende Commissie worden overgemaakt aan de Minister, die zelf beslist over het al dan niet toekennen van een toelage. Zo er geen verhaal is tegen de beslissingen van de Vrederechter, is er wel verhaal tegen de beslissing van de Minister van Volksgezondheid en Gezin. Waar de wet van 27-6-1956 op het Speciaal Onderstandsfonds en zijn art. 10 § 1 1^e alinea voorziet :

« Er wordt een beroepscommissie van het Speciaal Onderstandsfonds ingesteld, die gelast is uitspraak te doen over de beroepen door de betrokken partijen tegen de beslissingen van de Minister aangetekend. »

4. Om welke redenen wordt de opsluiting ten huize gevraagd ?

A. Omdat de zieke gevaarlijk is voor zich zelf of voor de anderen. De persoon is opgesloten en wordt bewaakt, kan niet vrij komen en gaan. Dit is de sekwestratie in de zin van de twee eerste doelstellingen van de wet van 18-6-1850 « Sur le Régime des Aliénés ».

B. Omdat de ouders of bloedverwanten er niet aan houden dat hun zieke nog langer zelf zijn goederen zou beheren of omdat zij de toekomst van hun zieke willen verzekerd zien. B.v. vragen de ouders de opsluiting om te beletten dat na hun dood, hun reeds zo misdeelde zieke, bij de erfenisregeling zou benadeeld worden. Dit is zonder belang, immers de ten huize opgesloten persoon behoudt het beheer van zijn goederen. Wouters en Poll schrijven dienaangaande :

« Nous avons vu qu'un aliéné séquestré à domicile conserve l'administration de ses biens — car il n'y a pour lui aucune incapacité de fait à les administrer — s'il n'est ni interdit, ni placé sous tutelle, et s'il n'a pas semblé utile de le pourvoir d'un administrateur provisoire, à l'occasion d'une procédure en interdiction dirigée contre lui. »

C. Omdat de ouders, een formele verklaring willen hebben van de onbekwaamheid van hun zieke, in zijn

eigen onderhoud te voorzien, tegenover de toepassing van de wetten (Maatschappelijke Zekerheid, Belastingen of Militie).

D. Vooral vragen de ouders of de naastbestaanden de opsluiting ten huize om een tegemoetkoming te ontvangen voor de kosten van onderhoud en behandeling van hun werkonbekwame zieke.

Een kind dat werkonbekwaam wordt tengevolge van geestesstoornissen, die aangeboren zijn of verworven vóór het kind kon gaan werken, kan ook na de schooltijd en zelfs na zijn meerderjarigheid ten laste blijven van de ouders, wat betreft de belastingen en de maatschappelijke zekerheid (ziekenbond en kinderbijslag). Dit zelfde kind ten huize opgesloten en geheel gesteund door het Speciaal Onderstandsfonds, is theoretisch niet meer ten laste van zijn ouders.

Alleen kleine zelfstandigen hebben baat, bij een opsluiting ten huize van deze kinderen omdat voor hen de tussenkomst van het Speciaal Onderstandsfonds hoger ligt dan de kinderbijslag.

Wanneer een persoon tengevolge van geestesstoornissen werkonbekwaam wordt nadat hij een voldoende aantal maanden werkte, als loontrekkende, om als verplicht verzekerde gezien te worden, dan geniet hij van dezelfde voordelen als de andere zieken, mits hij regelmatig zijn bijdragen betaalde, wat soms met geesteszieken niet het geval is. Dezelfde persoon ten huize opgesloten in de zin van de wet van 18-6-1850 en geheel gesteund door het Speciaal Onderstandsfonds heeft, theoretisch geen recht meer op ziektevergoeding van de mutualiteit.

Wij menen zelfs dat wanneer een ten huize opgesloten, door het Speciaal Onderstandsfonds, geheel gesteunde, zieke, bijzondere zorgen nodig heeft (operatie, bril, gebit, enz.) de kosten daarvan, ten laste komen van het Fonds. Trouwens moest de ten huize opgesloten zieke zich als vrijwillig verzekerde laten aansluiten, bij een ziekenkas, dan zou heel wat van de staatstegemoetkoming moeten afgegeven worden.

Het Fonds voor Gebrekkigen en Verminkten weigert iedere tussenkomst ten voordele van geesteszieken of geestesgestoorden, omdat juist een ander fonds, het Speciaal Onderstandsfonds, in hun voordeel werd opgericht.

Ook de Commissies van Openbare Onderstand zijn niet verplicht zich om het lot van de ten huize opgeslotene zieken te bekommeren, hoewel vele commissies het doen. Immers werden zij van de zorg voor de geestesafwijkenden ontslagen bij de oprichting van Speciaal Onderstandsfonds (ouden van dagen uitgezonderd).

Wanneer nu de behoeftige, werkonbekwame, niet opgesloten geesteszieken in grote getalle beroep doen op een tegemoetkoming van het Speciaal Onderstandsfonds, dat voor hen werd opgericht, wordt van overheidswege steeds weer gesproken van misbruik.

In zijn omzendbrief van 12-10-1920 schreef Minister Vandervelde :

« Les abus en matière de séquestration à domicile sont manifestes, le nombre des indigents séquestrés à domicile et les dépenses payées par les pouvoirs publics du fait de leur entretien et de leur traitement ont augmenté dans des proportions considérables; il suffira de citer deux chiffres; le nombre des aliénés indigents séquestrés à domicile qui était en 1892 pour l'ensemble du pays de 1.036 s'est élevé en 1911 à 4.895; il a donc à peu près quintuplé et le montant des dépenses a passé de 73.944 F 52 c. en 1892 à 1.279.075 F 78 c. en 1911. » « Au surplus l'examen du tableau indiquant

les séquestrations à domicile par canton de Justice de Paix fait immédiatement ressortir des différences de canton à canton qui ne s'accordent pas avec une application quelque peu uniforme des dispositions légales. Les cantons contigus ou appartenant à une même région industrielle ou agricole, et dont par conséquent les conditions démographiques sont sensiblement pareilles, devraient posséder une proportion à peu près égale de séquestrés. Ce n'est pas du tout le cas. Cette répartition inégale et cette progression anormale ne peuvent être dues, ainsi que le signalent les députations permanentes, unanimes dans leurs plaintes, qu'à une déformation complète de l'institution.

Dans la réalité les demandes de séquestration n'ont actuellement, dans la majorité des cas, plus rien de commun avec cette conception originaire; il ne s'agit plus de privation de liberté, même à un degré réduit, mais uniquement de l'obtention des secours du Fonds Commun.

Sans égard à la question de savoir si l'état mental requiert véritablement la séquestration, la mesure est sollicitée dès le moment où un indigent n'est pas capable d'un rendement normal de travail et où cette infirmité peut être imputée à l'état de ses facultés intellectuelles. »

« Il est exact qu'avant qu'il eut été question de l'intervention du Fonds Commun au sujet d'un séquestré à domicile, ces formalités avaient suffi à empêcher les abus et cela s'explique. La demande de séquestration ne pouvait alors avoir d'autre objet que celui d'obtenir le pouvoir de séquestrer effectivement une personne, de la priver effectivement de sa liberté.

Par cela même les médecins et le Juge de Paix, conscients de leurs responsabilités, se montraient très circonspects dans la délivrance de leurs attestations.

Les séquestrations n'étaient donc autorisées qu'à bon escient. *Pouvant difficilement assurer au malade les soins de traitement et de surveillance dont il eut été l'objet dans un asile et l'intérêt de la participation au Fonds Commun n'existant pas, les indigents s'abstiennent.*

A partir du moment que la loi vint dire que le séquestré à domicile aurait droit à l'intervention du Fonds Commun, la situation se modifia du tout au tout.

Les demandes naturellement affluèrent; la séquestration n'est plus sollicitée, nous l'avons dit, que pour faire accorder des secours à l'indigent ou à sa famille. C'est le seul objectif généralement poursuivi et la possibilité de mettre des entraves à la liberté de la personne, qui résulte de l'accomplissement des formalités, reste purement théorique.

La liberté individuelle n'est plus en jeu, mais seulement l'octroi d'un secours. Les médecins et le juge n'ignorent point cela et croient pouvoir dès lors, substituer à la rigueur une bienveillante tolérance.

Au surplus, les administrations locales ne se préoccupent pas de réfréner les abus, elles ne voient dans la mise à la charge du Fonds Commun que le bénéfice qui en résulte pour la bienfaisance communale. »

Wij hebben zelf een zin uit het rondschriven onderlijnd, om er bijzonder op te wijzen, dat de Minister niet de noodzakelijkheid aanvoelde dat men juist dringend financiële hulp moet verstrekken aan zekere behoeftige gezinnen, om hen toe te laten hun zieken ten huize te laten en te verzorgen. Praktisch worden er wel heel wat zieken geholpen, zo waren er in 1959 iets meer dan 5.300 personen ten huize opgesloten.

Om te eindigen en de vraag te beantwoorden, welke ons gesteld werd door onze collega's wetsgeneesheren, raden wij hen aan, als zij door familieleden of door de

rechter, belast worden met het geven van een advies in het vooruitzicht van een opsluiting ten huize.

Indien de persoon geestesziek is of geestesgestoord, beschrijf dan zorgvuldig de ziektekenen, bevestig de feitelijke werkonbekwaamheid, bevestig eventueel dat de persoon gevaarlijk is voor zichzelf of voor de omgeving, bevestig eventueel welke geneeskundige zorgen de zieke nodig heeft.

Dit in overeenstemming met de derde doelstelling van de wet van 18-6-1850 « Sur le Régime des Aliénés », (die voor de ten huize opgesloten zieken niet gewijzigd werd in 1873 en slechts ten dele gewijzigd door de daarop volgende wetten), welke beoogt de zieken de verzekering te geven dat zij steeds de zorgen zullen ontvangen door hun toestand vereist.

Zo zijn Vrederechten en Adviserende Commissie best

voorgelicht over de geneeskundige aspecten, van het te bespreken geval.

Bibliographie :

Onzième rapport sur la Situation des Etablissements d'Aliénés du Royaume. Années 1874 à 1876. Publication qui reprend tout ce qui a été dit à la Chambre et au Sénat lors de la discussion des lois du 18-6-1850 et 28-12-1873.

Du régime des Malades Mentaux en Belgique, Wouters & Poll, Deuxième édition, Bruxelles 1938.

Dr. Jac. RAVESCHOT,

Hoofdgeneesheer van het Sint-Norbertusgesticht voor geesteszieken te Duffel.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 3 oktober 1960.

Voorzitter : M. Giroul.

Raadsheer-verslaggever : M. De Waersegger.

Advokaat-generaal : M. Mahaux.

Verjaring in strafzaken. — Geen stuiting door expertises.

De ondertekening en nederlegging van een expertise-verslag maken in de zin van artikel 26 van de wet van 17 april 1878 geen daad van vervolging of onderzoek uit, die de verjaring stuit.

De deskundige heeft als opdracht materiële gegevens na te gaan of zijn gevoelen omtrent de hem voorgelegde vragen te geven. Hij heeft geen hoedanigheid tot het verrichten van daden, die tot doel hebben misdrijven vast te stellen, de daders ervan te ontdekken of te overtuigen.

Procureur des Konings te Verviers t/ Henrard.

Gelet op het bestreden vonnis, op 18 februari 1960 in hoger beroep door de Correctionele Rechtbank te Verviers gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 7 van de wet van 1 augustus 1899, 26, 27 en 28 van de wet van 17 april 1878,

doordat het bestreden vonnis beslist heeft dat de verjaring van de publieke vordering door de expertises gestuit is,

dan wanneer expertises geen verjaringstuitende daden zijn, wijl zij noch daden van onderzoek, noch daden van vervolging in de zin van artikel 26 van de wet van 17 april 1878 uitmaken,

en dan wanneer dienvolgens de verjaring van de publieke vordering ingetreden was toen het bestreden vonnis werd gewezen, en de rechtbank hierop van ambtswege acht moest slaan :

Overwegende dat het bestreden vonnis beslist dat de verjaring van de publieke vordering gestuit is, zowel door de expertises over de elementen die de strafvordering uitmaken als door de procedure waardoor de zaak opnieuw op de terechtzitting van de eerste rechter gebracht werd;

Overwegende dat verweerster op 14 mei 1958 begane overtredingen van het koninklijk besluit van 8 april 1954 op de politie van het wegverkeer ten laste gelegd waren;

Dat krachtens artikel 7 van de wet van 1 augustus 1899 de uit deze overtredingen voortspruitende publieke vordering vervalt na verloop van één jaar, te rekenen van de dag waarop zij werd begaan en dat krachtens de artikelen 26 en 28 van de wet van 17 april 1878 deze verjaring slechts gestuit wordt door daden van onderzoek of van vervolging die in dezelfde termijn plaats hebben;

Overwegende dat uit geen enkel van de stukken der rechtspleging blijkt dat sedert 3 december 1958, de datum van de eedaflegging van de deskundigen vóór de rechtbank van politie te Verviers, een andere daad dan de ondertekening en de neerlegging van de verslagen der deskundigen in de zaak verricht is vóór de verstrijking van de termijn van één jaar, op 14 mei 1959;

Overwegende dat de ondertekening en de neerlegging van een expertisEVERSLAG geen daad van vervolging of van onderzoek, die de verjaring stuit, in de zin van artikel 26 van de wet van 17 april 1878, uitmaken;

Overwegende immers, dat de deskundige als opdracht heeft materiële gegevens na te gaan of zijn gevoelen omtrent de hem voorgelegde vragen te geven; dat hij geen hoedanigheid heeft tot het verrichten van de daden welke tot doel hebben misdrijven vast te stellen, de daders daarvan te ontdekken of te overtuigen;

Dat eruit volgt dat op 3 december 1959 een termijn van één jaar sedert de laatste verjaringstuitende daad verlopen was en dat de verjaring, niet geschorst zijnde, ten dage van het aangevallen vonnis ingetreden was;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden vonnis;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Laat de kosten de Staat ten laste;

Zegt dat er geen termen zijn tot verwijzing.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 7 februari 1961.

Voorzitter : M. Bayot.
Raadsheer-verslaggever : M. Hallemans.
Advokaat-generaal : M. Dumon.

Procedure in belastingzaken. — Art. 11 van de wet van 6 september 1895. — Geen wettige beslissing van het Hof van Beroep, indien geen oproeping bij ter post aangetekende brief voor de zitting waarop de zaak behandeld wordt, aan de verzoeker is betekend. — Verklaring van avoué, dat hij zonder onderrichtingen is.

Tegensprekelijk geacht arrest gewezen door het Hof van Beroep bij toepassing van art. 11 van de wet van 6 september 1895, nadat de verzoeker bij aangetekende brief verwittigd was geworden van de vaststelling van de zaak op een vorige zitting en de avoué van de verzoeker op de laatste zitting verklaard had zonder onderrichtingen te zijn.

Deze beslissing is niet wettig, nu niet blijkt dat de griffie de oproeping, conform de bepalingen van art. 11 van de wet van 6 september 1895, vervangen door art. 1 van de wet van 23 juli 1958, bij een ter post aangetekende mededeling, waardoor aanlegger ervan verwittigd moest worden, dat de zaak zou opgeroepen worden ter terechtzitting, waarop ze behandeld werd, niet verzonden heeft.

Door er zich toe te beperken ter terechtzitting, waarop de zaak behandeld werd, te verklaren, dat hij zonder onderrichtingen was, heeft de avoué het gebrek aan contradictoir uitstel van de zaak uitgesproken op een vorige zitting, niet gedekt.

D'Hulst Fl.t./Belgische Staat (Minister v. Financiën).

Gelet op het bestreden arrest, op 29 juni 1959 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen ;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 11 der wet van 6 september 1895 aangaande de fiscale aanslagen in zake rechtstreekse belastingen, vervangen door artikel 1 der wet van 23 juli 1953, 2 van het decreet van 20 juli 1831 op de pers en de rechten van de verdediging ;

Doordat het Hof van Beroep, waarbij de zaak ahangig werd gemaakt door het fiscaal beroep van aanlegger op 26 september 1955 ingediend, bij afwezigheid van deze laatste, de zaak behandeld heeft de 16 juni 1959 door het verslag van een raadsheer, de lezing van de conclusies van de Staat en de pleidooien van de raadsman van deze te horen, en de 17de juni 1959 door het advies van het Openbaar Ministerie te horen en op 29 juni 1959 uitspraak heeft gedaan zonder dat aanlegger voor een enkele van die terechtzittingen gedagvaard werd door een oproeping bij aangetekende brief door de griffie gezonden aan de in het beroep opgegeven woonplaats, en zelfs zonder dat hij van de datum van die terechtzittingen verwittigd werd door een contradictoir uitgesproken uitstel ;

Overwegende dat uit de vaststellingen van het arrest en van de processen-verbaal van de terechtzittingen tijdens dewelke de zaak werd opgeroepen blijkt dat deze verschillende malen werd uitgesteld ; dat, luidens het proces-verbaal van de terechtzitting van 28 april 1959, dat geen melding maakt van de aanwezigheid of van de vertegenwoordiging van aanlegger, het Hof van Beroep op die datum, op vraag van de

raadsman van verweerder, de zaak, zonder dat de debatten begonnen waren, verwees naar 16 juni 1959, daar ze niet in staat van wijzen was ; dat noch dit proces-verbaal, noch enig ander stuk waarop het Hof acht vermag te slaan uitwijst dat de datum van 16 juni 1959 vastgesteld werd door een contradictoir uitgesproken arrest van uitstel ; dat op deze laatste terechtzitting de zaak werd opgeroepen, dat een raadsheer verslag uitbracht over de zaak, dat Meester Jacques, pleitbezorger, die op sommige van de vorige terechtzittingen voor aanlegger verschenen was, verklaarde zonder onderrichtingen te zijn, dat de raadsman van de Belgische Staat concludeerde en pleitte, en dat de zaak voor advies werd medegedeeld aan het openbaar ministerie hetwelk ter terechtzitting van 17 juni 1959 advies uitbracht, waarop het hof de zaak in beraadslaging nam ; dat het arrest releveert dat « verhaler ter zitting (van 16 juni 1959) niet verschenen is ofschoon hij verwittigd werd van de vaststelling voor de zitting van 21 januari 1958 door brief op 18 december 1957 bij de post aanbevolen » ;

Overwegende dat, door er zich toe te beperken ter terechtzitting van 16 juni 1959 te verklaren dat hij zonder onderrichtingen was, pleitbezorger Jacques het gebrek aan contradictoir uitstel van de zaak uitgesproken op 28 april 1959, niet gedekt heeft ;

Overwegende dat uit het bestreden arrest blijkt dat de griffier de oproeping, conform de bepalingen van artikel 11 van de wet van 6 september 1895 zoals dit vervangen werd door artikel 1 van de wet van 23 juli 1953, bij een ter post aangetekende mededeling, waardoor aanlegger ervan verwittigd moest worden dat de zaak zou opgeroepen worden ter terechtzitting van 16 juni 1959, niet verzonden heeft ;

Overwegende dat dienvolgens het hof van beroep niet wettig kon beslissen zoals het deed op de enkele conclusies van de andere partij ;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest ;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing ;

Veroordeelt verweerder tot de kosten ;

Verwijst de zaak naar het Hof van beroep te Gent.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 27 oktober 1960.

Voorzitter : M. Vauthier.
Raadsheren : M.M. Declaire en Coyette.
Substituut-auditeur-generaal : M. Sarot.
Advokaat : Mr. J. De Meyer.

Openbaar Onderwijs. — Homologatie van getuigschriften van middelbaar onderwijs. — Voorwaarden. — Adviezen zijn geen « akten ».

1. Kan een geldig getuigschrift van middelbare studiën bekomen, de leerling die de laagste drie jaren in verschillende afdelingen heeft doorgebracht ; enkel de hoogste drie jaren dienen in dezelfde afdeling te worden gevolgd.
2. De schriftelijke mededelingen die adviezen bevatten van de minister over de uitlegging van een wet zijn geen « akten » in de zin van art. 9 W. 23 dec. 1946.

Aartsbischoepelijke Colleges
en Instituten van Brussel

- t/ 1. De Voorzitter, leden, en sekretaris van de homologatiecommissie voor studiegetuigschriften middelbaar onderwijs;
2. De Belgische Staat (Minister van Openbaar Onderwijs).

Arrest 8177.

Gezien het op 11 april 1958 ingediende verzoekschrift waarbij de vereniging zonder winstoogmerk « Aartsbischoepelijke colleges en instituten van Brussel » de nietigverklaring vordert :

A. Van de beslissingen van de homologatiecommissie waarbij deze weigert :

1° op 10 februari 1958, « het gebruikelijke onderzoek te verrichten » in verband met zes getuigschriften afgegeven door het Institut Sainte-Marie te Schaarbeek;

2° op 14 februari 1958, te verklaren dat deze getuigschriften de nodige waarborgen bieden voor de latere homologatie of aanvaarding van eindgetuigschriften van volledig middelbaar onderwijs, en dat de latijns-wiskundige afdeling van het Institut Sainte-Marie voldeed aan de eisen van artikel 13, § 2, van de wet van 27 juli 1955;

3° op 27 februari 1958, terug te komen op de zo-even genoemde beslissingen van 10 en 14 februari;

B. Van de beslissingen waarbij de Minister van Openbaar Onderwijs

1° op 25 februari 1954 en

2° op 20 december 1957

beslist, dat een afdeling niet voldoet aan de eisen van artikel 13, § 2, van de wet van 27 juli 1955 (voorheen artikel 33, § 2, 3°, van de op 31 december 1949 gecoördineerde wetten, gewijzigd bij artikel 12 van de wet van 17 december 1952), tenzij de onderzochte getuigschriften betrekking hebben op de drie in dezelfde instelling en in dezelfde afdeling doorgemaakte studie jaren »;

Overwegende dat de Koning, luidens artikel 12 van de wet van 27 juli 1955 houdende regelen inzake inrichting van het onderwijs van de Staat, de provincies en de gemeenten, en inzake subsidiëring door de Staat van inrichtingen voor middelbaar, normaal en technisch onderwijs, toelagen kan verlenen aan de door private personen tot stand gebrachte inrichtingen of afdelingen van inrichtingen voor normaal, middelbaar en technisch onderwijs; dat, volgens de slotalinea van artikel 13, § 2, van de wet, de uitkering van toelagen aan die inrichtingen, als zij maar drie jaren middelbare studien van de lagere graad omvatten, onder meer ondergeschikt is aan de eis dat bij het einde van het derde studiejaar en voor iedere afdeling aanvullende getuigschriften worden uitgereikt waarvan de homologatiecommissie of de aanvaardingscommissie verklaart dat zij de nodige waarborgen bieden met het oog op latere homologatie of aanvaarding van de eindgetuigschriften van volledig middelbaar onderwijs;

Overwegende dat de voorwaarden voor homologatie omschreven zijn in artikel 5, § 1, van de bij besluit van de Regent van 31 december 1949 gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens; dat uit deze bepaling volgt, dat de getuigschriften waarbij leerlingen bewijzen dat zij een cyclus van zes jaren middelbare studien van de derde, de tweede en de de retorica, niet behouden is voor de

drie lagere klassen opdat de leerlingen niet van van hun twaalfde jaar af voorgoed de afdeling moeten kiezen die zij in inrichtingen voor middelbaar onderwijs bezoeken; dat deze bepaling de overgang van de ene afdeling naar de andere in de zesde, de vijfde en de vierde mogelijk maakt (Gedr. St. Senaat, zitting 1946-1947, nr 85, blz. 2);

Overwegende dat de homologatiecommissie, na inzage te hebben genomen van de verslagen over het schoolwerk in het Institut Sainte-Marie, in haar vergadering van 12 december 1957 geweigerd heeft te verklaren, dat zes overgelegde getuigschriften de door de wet vereiste waarborgen boden; dat uit de brief die de voorzitter van de Commissie op 20 december 1957 aan de Minister heeft gestuurd, blijkt dat de Commissie geweigerd had de getuigschriften af te stempelen omdat de leerlingen de drie klassen, de zesde, vijfde en de vierde, niet in dezelfde afdeling hadden gevolgd;

Overwegende dat de verklaringen van de homologatiecommissie, als bedoeld in de slotalinea van artikel 13, § 2, van de wet van 27 juli 1955, slaat op de waarborgen geboden door de studien die in de drie lagere klassen zijn gedaan overeenkomstig de voorschriften van de wetten op het toekennen van de academische graden, met het oog op latere homologatie; dat de Commissie, toen zij het afgeven van die verklaring ondergeschikt maakte aan de eis dat de leerlingen de zesde, de vijfde en de vierde in dezelfde afdeling hebben gevolgd, aan artikel 5, § 1, van de wetten op het toekennen van de academische graden een voorwaarde heeft toegevoegd, welke deze bepaling niet bevat; dat zij door de verklaring om die reden te weigeren, de wet verkeerd heeft toegepast;

Overwegende dat het verzoekschrift moet worden uitgelegd als een eis tot nietigverklaring van de beslissing van de homologatiecommissie van 12 december 1957, waarvan de brieven van 14 en 27 februari 1958 alleen maar bedoelen de inhoud aan verzoekster mede te delen; dat de mededelingen van de Minister van Openbaar Onderwijs van 25 februari 1954 en 20 december 1957 adviezen bevatten welke de Ministers ten verzoeken van de homologatiecommissie over de uitlegging van de wet hebben verstrekt; dat zij geen « akten » zijn in de zin van artikel 9 van de wet van 23 december 1946; dat de desbetreffende eis niet ontvankelijk is,

Besluit :

Artikel 1.

De beslissing van 12 december 1957, waarbij de homologatiecommissie weigert te verklaren dat zes door het Institut Sainte-Marie overgelegde getuigschriften over de zesde en vijfde Grieks-Latijnse en over de vierde Latijns-Wiskundige de door de wet vereiste waarborgen bieden, wordt vernietigd.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e Kamer. — 4 februari 1961.

Voorzitter : M. Hodûm.

Raadsheren : M.M. Liard en Van der Haegen.

Advokaat-generaal : M. Cerckel.

Advokaten : Mrs Verbaet en Posenauer.

1. **Rechtsvordering. — Ambtshalve schrapping der zaak ontheft de rechtbank niet van de zaak en stelt geen einde noch aan het rechtsgeding, noch aan de rechtsvordering.**
2. **Vijfjarige verjaring. — Stuiting door de inleiding van het rechtsgeding. — Deze stuiting blijft bestaan ook na de ambtshalve schrapping van de zaak.**

1. *De ambtshalve schrapping van een zaak door de rechtbank van koophandel is een loutere maatregel van inwendige orde en heeft geenszins tot gevolg de rechtbank van de zaak te ontheffen. Zij stelt geen einde noch aan het rechtsgeding, noch aan de rechtsvordering.*
2. *De inleiding van het rechtsgeding stuit voor de gehele duur van het geding de vijfjarige verjaring, voorzien bij art. 194 van de samengeordende wetten op de handelsvennootschappen en bij art. 2.277 van het Burgerlijk Wetboek (ook de genechtelijke interessen). Deze stuiting wordt door de ambtshalve schrapping der zaak niet teniet gedaan.*

Mac Way en cs. t./N.V. Antwerpse
Beleggingsmaatschappij in vereffening.

Gezien, in regelmatige uitgifte het vonnis der rechtbank van Koophandel te Antwerpen, d.d. 13 januari 1959 waarvan geen betekening wordt voorgebracht en waartegen tijdig en regelmatig beroep werd ingesteld bij akte van 21 februari 1959;

Overwegende dat de inleiding der oorspronkelijke vordering op 26 augustus 1940 rechtsgeldig de vijfjaarlijkste verjaring, voorzien bij artikel 194 der samengeordende wetten op de handelsvennootschappen evenals deze voorzien bij artikel 2.277 van het Burgerlijk wetboek, gestuit heeft voor de ganse duur van het rechtsgeding (De Page, deel VII, 2, n° 1.211, blz. 1090); dat het rechtsgeding onophoudend is blijven bestaan ondanks de schrapping van ambtswege van de zaak op 8 juli 1943 ter gelegenheid van een algemene rolafroeping op de rechtbank van Koophandel te Antwerpen, zodat dan ook geen einde werd gesteld aan de stuiting der verjaring; dat inderdaad eenparig wordt aangenomen dat de schrapping uit de rol, loutere maatregel van inwendige orde welke verband houdt met de tucht der zittingen en slechts een voorlopige gehoorweigerings uitmaakt, geenszins als gevolg heeft de rechtbank van de zaak te ontlasten noch het rechtsgeding evenmin als de rechtsvordering uit te doven (Cass. 19 januari 1950, Pas. 1950 1, 327); dat in werkelijkheid het indienen der zaak ter griffie, voorafgaandelijk aan de inschrijving ter rolle, wel de eerste daad blijkt te zijn waardoor het bestaan van de rechtsvordering ter kennis van de rechtsmacht wordt gebracht, derwijze dat de latere schrapping, bijaldien zij de enkele inschrijving op de rol te niet doet, nochtans de voorlegging ter griffie laat bestaan en hierdoor het geding zelf;

Overwegende dat het verder blijkt dat de dagvaarding van 26 augustus 1940 wel degelijk en regelmatig aan persoon werd betekend (sprekende met « hem zelf ») zodat het stuitend karakter van bedoeld exploit

ten opzichte van de regelmatigheid van de betekening evenmin kan worden betwist;

Overwegende dat de verjaring evenmin ingetreden is wat de gerechtelijke intresten betreft vermits de vijfjarige verjaring van artikel 2.277 van het Burgerlijk wetboek insgelijks onderbroken blijft tijdens de ganse duur van het geding (De Page, deel VII, 2, n° 1.323, blz. 1175);

Ten gronde :

Overwegende dat appellanten te vergeefs ontkennen dat de 80 aandelen, op de welke de som van 39.704 F verschuldigd blijft, onderschreven werden door wijlen hun moeder; dat geïntimeerde een reeks belangrijke bewijsstukken en documenten voorlegt, genummerd van 1 tot en met 7, waarvan de inhoud nauwkeurig door de eerste rechter werd ontleend en de authenticiteit en de juistheid bezwaarlijk zouden kunnen betwist worden;

Overwegende dat appellanten verder in gebreke blijven enig bewijs voor te leggen van hun beweerde bevrijding;

Om deze redenen, en deze van de eerste rechter,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord ter openbare zitting de Heer Advokaat-generaal Cerckel in zijn eensluidend advies;

Alle andere besluiten verwerpend;

Ontvangt het beroep, verklaart het ongegrond, dienvolgens bevestigt het bestreden vonnis, en veroordeelt appellanten tot de kosten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e kamer. — 6 februari 1961.

Voorzitter : M. Ceulemans.

Rechters : M.M. Verhoeven en Van Hecke.

O.M. : M. Van Hoeylandt.

Advocaten : Mrs. E. Russinger en G. den Hertog
loco R. Victor.

Overspel. — Huiszoeking. — Toegang tot echtelijke woning. — Aanwezigheid van de man. — Ontbreken van toestemming van vrouw. — Nietigheid. — Invloed der wet van 30 juli 1958.

Vooraleer de wet van 30 juli 1958 op de wederzijdse rechten en plichten van de echtgenoten in voege is gekomen was het mogelijk dat het delict van overspel kon vastgesteld worden door de politie die, op verzoek van de echtgenoot, deze naar de echtelijke woonst vergezeld en daar de feiten vaststelde. Dergelijke vaststelling steunde op het oud artikel 214a B.W., dat voorzag dat de vrouw verplicht was de man te volgen waar hij dienstig oordeelde zijn verblijf te vestigen.

Het nieuw artikel 212 B.W., zoals gewijzigd door de wet van 30 juli 1958, stelt praktisch de echtgenoten op voet van gelijkheid, wat betreft de keuze van echtelijke woonst.

Wanneer dus onder het oude regime de man uit de artikelen 46 en 49 van het Wetboek van strafvordering het recht putte als hoofd van het huisrechtstreeks de politie in zijn woning toe te laten en zelfs in het onwettig verblijf van de vrouw, ten einde een overspel vast te stellen, heeft hij thans deze hoedanigheid verloren en een huiszoeking ge-

schied zonder rechterlijk bevel en zonder voorafgaandelijke toestemming van de vrouw is strijdig met artikel 10 van de Grondwet en dientengevolge volkomen nietig.

Herbosch t/ Maes.

Gezien de gedingstukken o.a. het verzoekschrift aangeboden dd. 9 juni 1960, en de dagvaarding ten gronde dd. 11 januari 1961;

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Gelet op de wet van 15 juni 1935, art. 2, 34, 35, 37 en 41;

Aangezien de rechtspleging regelmatig is en de eis ontvankelijk;

Overwegende dat blijkens het verzoekschrift de vordering in echtscheiding steunt op de artikelen 229 en 231 van het Burgerlijk Wetboek hoofdens beweerde schuldige betrekkingen welke verweerster zou onderhouden met een ander man;

Dat aanlegger zulks in hoofdorde wil bewijzen aan de hand van een strafbundel Notitiën n° 5584/60 van het Parket te Antwerpen, bundel naar aanleiding van hetwelk een vervolging voor de 7° Boetstraffelijke kamer alhier ingesteld werd lastens verweerster en lastens haar beweerde medeplichtige; dat bedoelde strafvervolging echter uitgedoofd werd verklaard bij vonnis van voormelde kamer dd. 31 mei 1960 hoofdens terugtrekking van klacht;

Overwegende dat er zodus niets anders overblijft dan de strafbundel waarvan de rechtbank de bewijskracht thans zelf hoeft te beoordelen;

Overwegende dat deze bundel bestaat uit één enkel proces-verbaal, n° 1169 dd. 2 februari 1960, opgesteld door de politie te Berchem;

Dat dit proces-verbaal aanvangt met een klacht van aanlegger wegens overspel en verzoek dit misdrijf ogenblikkelijk te komen vaststellen in de echtelijke woonst; dat steeds luidens dit proces-verbaal aanlegger met zijn sleutel toegang verschaft aan de politie en deze laatste rechtstreeks naar een slaapkamer op de tweede verdieping bracht waar onmiddellijk tot vaststelling van zekere bezwarende feiten en vervolgens tot het verhoor van verweerster en van een andere man overgegaan werd;

Dat dit proces-verbaal niet vermeldt dat aan verweerster toelating gevraagd werd de kamers van het echtelijk appartement te betreden ten einde huiszoeking, en dat uit de bewoordingen genoegzaam blijkt dat verre van deze toelating te vragen, de politie verweerster werkelijk verrast heeft;

Overwegende dat waar dit procédé van huiszoeking rechtsgeldig was onder het voormalig regime van de wederzijdse rechten en plichten van de echtelingen, zulks niet meer het geval is na het van kracht worden van de wet van 30 juli 1958;

Dat immers volgens het oud artikel 214/a de vrouw verplicht was de man te volgen waar hij dienstig oordeelde zijn verblijf te vestigen, wat de man tot « heer des huizes » over de echtelijke woonst maakte, terwijl het nieuw artikel 212 Burgerlijk Wetboek de echtgenoten slechts verplicht samen te wonen, en artikel 213 de keuze van de echtelijke woonst in de eerste plaats laat bepalen door de overeenstemming tussen de echtelingen en, bij gebreke daaraan, door de wil van de man maar met mogelijkheid voor de vrouw deze keuze te doen wijzigen door de rechtbank; dat op dit punt de echtelingen dus praktisch op voet van gelijkheid gesteld worden;

Dat het oud artikel 213 voorschreef dat de vrouw

gehoorzaamheid verschuldigd was aan de man, waaruit voor de man het recht geput werd om toezicht uit te oefenen over de relaties en de levenswijze van zijn echtgenote, terwijl het nieuw artikel 212 nog alleen een wederzijdse plicht van getrouwheid, hulp en bijstand oplegt, eveneens op voet van gelijkheid;

Overwegende dat dienvolgens, onder het regime van de oude wet, uit de artikelen 46 en 49 Wetboek van Strafvordering voor de man het recht geput werd om « als hoofd van het huis » rechtstreeks de politie in zijn woning toe te laten en zelfs in het (onwettig) verblijf van de vrouw, ten einde feiten ten laste van zijn echtgenote te doen vaststellen;

Dat echter, nu de maritale macht en de eenzijdige controle van de man op de persoon van zijn echtgenote afgeschaft werden, hij die hoedanigheid verloren heeft (cfr. Baeteman en Lauwers, *Devoirs et droits des époux*, n° 73); dat bijgevolg een huiszoeking zonder rechterlijk bevel in de echtelijke woonst de voorafgaandelijke toelating van beide echtelingen-bewoners vereist, minstens indien zij beiden aanwezig zijn, en bij voorkeur de toestemming van die echtgenoot ten wiens laste de huiszoeking geschiedt;

Dat, bij gebreke hieraan de huiszoeking strijdig is met art. 10 van de Grondwet zodat die huiszoeking en alle daden van onderzoek die er rechtstreeks op steunen nietig zijn en er bijgevolg alle rechtsgevolg moet aan ontzegd worden, zowel op burgerlijk als op strafrechterlijk gebied (vgl. *Corr. Luik*, 9 mei 1959, *Jur. Cour de Liège*, 1959, blz. 283);

Overwegende dat verweerster en de beweerde medeplichtige onderhoord werden ter gelegenheid van de huiszoeking en in hetzelfde proces-verbaal op dezelfde datum, enkele minuten na de huiszoeking, zodat deze verhoren werkelijk deel uitmaken van de nietige huiszoeking en er, in elk geval, rechtstreeks op steunen; dat zij derhalve insgelijks van alle rechtskracht en bewijskracht ontdaan zijn;

Overwegende dat er bijgevolg geen grond voorhanden is om de echtscheiding de plano toe te laten;

Dat aanlegger echter, in ondergeschikte orde, het getuigenbewijs aanbiedt van vier feiten, die voor het merendeel ter zake dienend zijn, voldoende omschreven en vatbaar voor tegenbewijs;

Dat evenwel het gedeelte van feit 3 beginnend met de woorden « en dat hij ten gevolge hiervan onmiddellijk klacht ging neerleggen » en het gedeelte van feit 4, beginnend met de woorden « en dat hiervan proces-verbaal werd opgesteld » niet ter zake dienend zijn, vermits het niets zou baten andermaal het bewijs te leveren van het onwettig optreden van de politie;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

Gehoord in openbare terechtzitting de heer J. Van Hoeylandt, Substituut-Procureur des Konings, in zijn eensluidend advies, gegeven in de Nederlandse taal;

Rechtdoende op tegenspraak;

Verklaart de rechtspleging regelmatig en de eis ontvankelijk;

Verleent akte aan verweerster dat zij zich gedraagt naar het oordeel van de Rechtbank;

Alle andere of strijdige besluiten verwerpend;

Verklaart de vraag de plano hic nunc ongegrond;

Vooraleer ten gronde te beslissen,

Laat aanlegger toe, door alle middelen van recht, getuigen inbegrepen, de volgende feiten te bewijzen :

1) dat het huwelijk van partijen sedert enkele jaren zeer ongelukkig is geworden door de handelwijze van

verweerster, dat deze laatste inderdaad sedert ettelijke maanden schuldige betrekkingen onderhoudt met zekere T... G..., en dat bedoelde betrekkingen ook op het huidige ogenblik nog voortduren;

2) dat verweerster in de laatst afgelopen maanden de gewoonte had aangenomen haar minnaar te ontvangen in de echtelijke woonst, Saturnusstraat 30 te Berchem, zulks natuurlijk steeds tijdens de afwezigheid van aanlegger, en volledig buiten diens weten; dat dit feit hem verteld werd door geburen, die deze handelwijze hadden bemerkte;

3) dat meer bepaald aanlegger op 2 februari 1960 ervan verwittigd werd dat zijn echtgenote zopas haar minnaar had binnengelaten in de echtelijke woonst;

4) dat aanlegger aldaar zijn vrouw betrapte op heterdaad van overspel met de genaamde T... G...;

Laat aan verweerster het tegenbewijs dezer feiten toe door dezelfde middelen van recht;

Stelt aan om het onderzoek met gesloten deuren voor te zitten de heer Rechter De Kepper, of in geval van belet een ander magistraat door de heer Voorzitter dezer Rechtbank aan te stellen;

Kosten voorbehouden.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TONGEREN

20 januari 1961.

Voorzitter: M. A. Driessen.

Rechters: M.M. Meers en Smets.

Advokaten: Mrs. Toppet en Franssen.

1. Deskundige. — Herstel van verzuim van substantiële formaliteiten voor de beëindiging van het deskundigenonderzoek. — Gevolgen.
2. Aansprakelijkheid van architect. — Aanvaarding door ondertekening van plannen en lastenboek en aflevering van kwijtingen.
3. Gedingbeslissende eed. — Geen toelating wanneer het betreffende feit voldoende opgehelderd is.

1. Een expertise moet als geldig worden beschouwd wanneer het verzuim van een substantiële formaliteit door de deskundige vóór het einde van zijn werkzaamheden hersteld werd door de partijen in de mogelijkheid te stellen hun rechten te doen gelden.
2. De architect, die plannen en lastenboek ondertekent en kwijtingen aflevert waarin het honorarium voor het uitoefenen van toezicht is vermeld, aanvaardt hierdoor zijn verantwoordelijkheid als architect.
3. De rechtbank is niet verplicht de opgedragen gedingbeslissende eed toe te laten, wanneer het feit, waarop hij betrekking heeft, voldoende opgehelderd is.

Verbraeken t/ Christiaens.

Herzien het vonnis tussen partijen op tegenspraak door deze rechtbank gewezen, in datum van vijf februari 1960, houdende onder meer aanstelling van architect Arnold Missotten te Sint-Truiden als deskundige;

Gezien het verslag door genoemde deskundige opgesteld in datum van 7 april 1960;

Overwegende dat, luidens de besluiten van dit deskundig verslag, het dak van het huis van aanlegger de volgende gebreken vertoont:

Voor de kepers:

de doorbuiging kan 2,56 cm. bedragen en de werkelijke optredende spanning in het hout bedraagt 100 kg. per cm², terwijl volgens de normen van het Belgisch Instituut voor Normalisatie, slechts een doorbuiging van een centimeter en een spanning van 75 kg. per cm² als toegelaten mag beschouwd worden;

Voor de gordingen:

de doorbuiging kan 8,27 cm. bedragen en de werkelijke optredende spanning bedraagt 247 kg. per cm², daar waar er slechts respectievelijk 2 cm. en 75 kg. per cm² als toelaatbaar mag beschouwd worden;

Overwegende dat de deskundige tot het algemeen besluit komt dat het, gezien deze gebreken, in huidige geval, noodzakelijk is een dakspant te plaatsen, twee bijkomende gordingen en twee muurplaten ter ondersteuning van de kroonlijsten; dat hij de kosten hiervan raamt op 23.232,90 fr. + 1.161,45 fr. voor overdrachtstaks, hetzij in totaal: 24.394,35 frank;

Betreffende de geldigheid van het deskundig onderzoek:

Overwegende dat verweerder de nietigheid van het deskundig onderzoek en verslag opwerpt onder de bewering dat de vaststellingen door de expert niet tegensprekelijk gedaan werden en dat de rechten van de verdediging geschonden werden;

Overwegende dat, indien de deskundige, zonder de partijen te verwittigen, zijn onderzoek aangevat heeft op 18 februari 1960, verweerder nochtans toegeeft dat dit onderzoek, na regelmatige verwittiging en in tegenwoordigheid van beide partijen, voortgezet werd, op 22 maart 1960; dat verweerder derhalve, evenals trouwens aanlegger, in de gelegenheid geweest is zijn opmerkingen te doen gelden; dat derhalve het tegensprekelijk karakter der expertise niet in het gedrang komt;

Overwegende dat de rechtspraak aanvaardt dat een expertise geldig is wanneer het verzuim van een substantiële formaliteit door de deskundige vóór het einde van zijn werkzaamheden hersteld werd door de partijen in de (on)mogelijkheid te stellen hun vorderingen te nemen (Verbrek. 5-8-1852; Pas. 336; en Brusel 22-6-1896; Journ. Trib. 841; Bull. Jud. 1058);

Overwegende dat verweerder zich beperkt tot algemene en vage kritiek, betreffende de wijze waarop de expertise plaats had, doch geen bepaalde grieven naar voren brengt waaruit zou kunnen blijken dat de deskundige geen rekening hield met of niet antwoordde op door verweerder geformuleerde opmerkingen; dat dan ook niet bewezen is dat de rechten der verdediging geschonden werden;

Overwegende dat dienvolgens het deskundig onderzoek en verslag als geldig dienen te worden weerhouden;

Betreffende de grond:

Overwegende dat verweerder de feitelijke bevindingen van de deskundige niet betwist, doch doet gelden dat deskundige nagelaten heeft de oorzaak der geconstateerde fouten in het dak te bepalen en namelijk te zeggen in hoever deze zou liggen in de plannen of het lastenboek, opgesteld door verweerder;

Overwegende dat nochtans uit het deskundig verslag (o.m. bl. 4) duidelijk blijkt dat de berekeningen

van de dakconstructie werden gemaakt « naar de kwaliteit en afmetingen van het hout volgens plan en lastenboek »; dat dan ook, vermits de deskundige nergens het tegenovergestelde zegt, moet aangenomen worden dat het dak werkelijk werd uitgevoerd overeenkomstig plan en lastenboek;

Overwegende dat verweerder zich te vergeefs beroept op het verslag van een door hem zelf aangestelde deskundige om te beweren dat de gebreken in het dak te wijten zijn aan de slechte plaatsing van de gordingen;

Overwegende dat dit verslag wegens zijn eenzijdigheid en het feit dat deze private deskundige niet ter plaatse geweest is, door aanlegger betwist wordt;

Overwegende dat aanlegger overigens terecht doet gelden dat verweerder eveneens gelast was met het toezicht op de werken;

Overwegende dat inderdaad, zoals reeds aangestipt in het tussenvonnis van 5 februari 1960, de beperking der opdracht van verweerder geenszins spruit uit het feit dat hij voor zijn geleverde prestaties slechts de som van 4.000 fr. als honoraria heeft gevraagd;

Overwegende dat de staat van honoraria, door verweerder voor voldaan ondertekend, expliciet het toezicht en het daarvoor ontvangen ereloon vermeldt;

Overwegende dat verweerder door de ondertekening van de plannen en van het lastenboek en door de aflevering der genoemde kwijting voor erelonen zijn verantwoordelijkheid als architect verbonden heeft; dat hij niet gerechtigd is zich thans te beroepen op zijn eigen bedrieglijke handelingen ten opzichte van administratieve overheden, bedrog dat trouwens door aanlegger ontkend wordt;

Overwegende dat ten slotte eveneens dient opgemerkt dat verweerder, in zijn eerste besluiten, genomen vóór het tussenvonnis, zelf vermeldde dat hij tijdens de uitvoering der werken vijfmaal ter plaatse geweest is, op verzoek van aanlegger « om aan de aannemers de indruk te geven dat er toezicht op hun werk uitgeoefend werd door een architect »; dat zulke houding van verweerder noodzakelijk de aannemers niet alleen de « indruk » moet gegeven hebben dat er toezicht was, doch zelfs de « zekerheid » dat hun verantwoordelijkheid als aannemer gedekt was door een architect;

Overwegende dat het in deze omstandigheden, overbodig voorkomt, betreffende het toezicht op de werken, verweerder de aanvullende eed op te dragen;

Overwegende, voor wat betreft de gedingbeslissende eed op dit punt, door verweerder aan aanlegger opgedragen, het feit waarop zij betrekking heeft voldoende opgelost is, zodat de rechtbank door niets verplicht is deze eedsopdracht toe te laten (Verbr. 14-1-1892 en 6-8-1915, geciteerd onder art. 1358; Burg. Wetb. in Les Codes Larcier);

Overwegende dat verweerder in ondergeschikte orde beweert dat de werken, door de aangestelde deskundige voorgesteld tot herstelling der gebreken, overbodig zijn en dat de herstelling slechts duizend frank zou kosten indien twee gordingen werden bijgevoegd;

Overwegende dat aanlegger ongetwijfeld aanspraak kan maken op een vakkundig verantwoorde afwerking en bijgevolg niet kan gedwongen worden vrede te nemen met een summiere herstelling;

Overwegende dat dienvolgens de eis van aanlegger gegrond is ten belope van 24.394 fr.;

Gezien de artikelen 2, 30 tot 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Om deze redenen :

De Rechtbank, wijzend op tegenspraak, alle overige en strijdige besluiten van de hand wijzend;

Verklaart de eis van aanlegger ontvankelijk en gegrond;

Veroordeelt verweerder aan aanlegger te betalen de som van 24.394 fr., met de gerechtelijke interesten en de kosten van het geding, inbegrepen deze van het deskundig onderzoek.

WETGEVING

MINISTERIE VAN HET OPENBAAR AMBT EN MINISTERIE VAN SOCIALE VOORZORG

16 Februari 1961.

Koninklijk besluit tot inrichting van de werving van de Rijksambtenaren van de eerste categorie.

BOUDEWIJN, Koning der Belgen,
Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, Heil.

Gelet op de artikelen 29 en 66, 2e lid, van de Grondwet;

Gelet op het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 houdende de statuut van het Rijkspersoneel;

Gelet op het koninklijk besluit van 20 januari 1939 houdende vaststelling van de werking en de bevoegdheid van het Vast Wervingssecretariaat;

Gelet op het koninklijk besluit van 30 maart 1939 betreffende de indeling in categorieën van het Rijkspersoneel;

Gelet op het koninklijk besluit van 30 maart 1939 tot bepaling en controle van de lichamelijke voorwaarden welke van de kandidaten voor openbare betrekkingen vereist worden;

Gelet op het besluit van de Regent van 3 mei 1948 houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder in de door het statuut vastgelegde zin, tot Rijksambtenaar kunnen benoemd worden de leden en gewezen leden van het personeel der kolonie, de leden van de rechterlijke macht, van de Raad van State en van het Rekenhof, de militairen en het administratief personeel van de griffies, de parketten, van de Raad van State en van het Rekenhof;

Gelet op het koninklijk besluit van 7 juli 1953 betreffende bepaalde graden van het Rijkspersoneel;

Overwegende dat het, om in de doeltreffende werking van de Rijksbesturen te voorzien, dienstig is de wijze van werving voor de graden van de eerste categorie te verbeteren en de stagiairs beter voor te bereiden tot het uitoefenen van de aan deze graden verbonden ambten.

Overwegende dat er grond is om aan deze maatregelen een zo algemeen mogelijke strekking te geven;

Overwegende dat het past de toestand te bepalen van de Rijksambtenaren eerste categorie, die hun proeftijd doormaken op het tijdstip dat die maatregelen in werking worden gesteld;

Gelet op het advies van de algemene syndicale raad van advies;

Gelet op het advies van het ministerieel comité voor coördinatie van de hervorming der instellingen;

Gelet op het advies van de Raad van State;

Op de voordracht van onze Minister van het Openbaar Ambt en van onze Minister van Sociale Voorzorg en op het advies van Onze in raad vergaderde Ministers,

Hebben Wij besloten en besluiten Wij :

HOOFDSTUK I. — Bepalingen tot wijziging van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 houdende statuut van het Rijkspersoneel.

Artikel 1. Artikel 17 van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 houdende statuut van het Rijkspersoneel wordt vervangen door de hiernavolgende bepaling.

« Artikel 17. De toelatingsexamens worden door Ons ingericht.

» Tot Rijksambtenaar met vaste aanstelling kunnen alleen benoemd worden de kandidaten die :

» a) voldoen aan de voor de te begeven bedieningen gestelde voorwaarden van lichamelijke geschiktheid;

» b) bij het vergelijkend examen voor toelating tot de proeftijd een rangschikking in nuttige orde hebben verkregen;

» c) met goed gevolg een proeftijd hebben doorgeemaakt;

» d) geslaagd zijn in een einde-stage-examen of in een vergelijkend examen voor vaste aanstelling. »

Art. 2. Artikel 18 van hetzelfde besluit wordt aangevuld met de hiernavolgende bepaling :

« Dit artikel kan niet worden toegepast voor aanwerving tot een graad waarmede niet ten minste een weddeschaal van groep G verbonden is. »

Art. 3. De titel van hoofdstuk II van de eerste afdeling van titel III van hetzelfde besluit wordt vervangen door de hiernavolgende titel :

« **HOOFDSTUK II. — Vergelijkende examens voor toelating tot de proeftijd.** »

Art. 4. In hetzelfde besluit wordt een artikel 21bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Artikel 21bis. In de loop van de maand november van ieder jaar, richt de Vaste Wervingssecretaris een vergelijkend examen in voor toelating tot de proeftijd met het oog op de werving van kandidaten voor de eerste categorie van het Rijkspersoneel.

» De Minister, onder wie de dienst van Algemeen Bestuur ressorteert, bepaalt het getal en de vereiste hoedanigheden van de kandidaten die tot het vergelijkend examen worden toegelaten. Hij brengt deze beslissingen ter kennis van het publiek door bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*.

Art. 5. In hetzelfde besluit wordt een artikel 21ter ingevoegd, luidend als volgt :

« Artikel 21ter. Het vergelijkend examen voor toelating tot de proeftijd omvat drie schiftingsproeven.

» Het eerste gedeelte dat schriftelijk is dient om de algemene vorming van de kandidaten te beoordelen en bestaat in de samenvatting van en de kritische commentaar op een voordracht over een algemeen onderwerp op academisch niveau.

» Het tweede gedeelte bestaat in een gesprek tussen kandidaat en examencommissie over een vraagstuk waaraan zijn geestesontwikkeling en karaktereigenschappen kunnen worden getoetst.

» Het derde gedeelte dat schriftelijk is loopt over de kennis van volgende vakken :

- » 1° grondwettelijk recht;
- » 2° administratief recht;
- » 3° burgerlijk recht;
- » 4° staathuishoudkunde. »

Art. 6. Artikel 22 van hetzelfde besluit wordt vervangen door de hiernavolgende bepaling :

« Artikel 22. Het programma van dat examen en de daarbij gevolgde methode worden door Ons bepaald. »

Art. 7. § 1. Artikel 21 van hetzelfde besluit maakt het eerste gedeelte uit van hoofdstuk II onder de volgende titel :

« *Eerste deel.* — Algemene bepalingen. »

§ 2. De artikelen 21bis en 21ter van hetzelfde besluit maken het tweede deel van hoofdstuk II uit onder de volgende titel :

« *Tweede deel.* — Vergelijkend examen voor toelating tot de proeftijd voor kandidaten voor de eerste categorie van het Rijkspersoneel. »

§ 3. Artikelen 22 tot 26 van hetzelfde besluit maken het derde deel van hoofdstuk II uit onder de volgende titel :

« *Derde deel.* — Vergelijkend examen voor toelating tot de proeftijd voor kandidaten voor de 2e, 3e en 4e categorie van het Rijkspersoneel.

Art. 8. In hoofdstuk III wordt een artikel 26bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Artikel 26bis. De kandidaten die voor het vergelijkend examen slagen worden tot de proeftijd toegelaten door de Vaste Wervingssecretaris.

» Deze proeftijd die een jaar duurt, begint in de loop van de maand januari van het jaar, volgend op dat waarin het vergelijkend toegangsexamen is ingericht. »

Art. 9. In hetzelfde hoofdstuk wordt een artikel 26ter ingevoegd, luidend als volgt :

« Artikel 26ter. De algemene beginselen van de proeftijd, de onderwezen vakken en de methodes die worden toegepast gedurende de proeftijd worden bepaald door de Minister onder wie de dienst van algemeen bestuur ressorteert. »

Art. 10. In hetzelfde hoofdstuk wordt een artikel 26quater ingevoegd, luidend als volgt :

« Artikel 26quater. De proeftijd staat onder de leiding van een algemene stage-meester. Deze hangt af van de Minister onder wie de dienst van algemeen bestuur ressorteert. Zijn statuut wordt door Ons vastgesteld op voordracht van deze Minister. »

Art. 11. In hetzelfde hoofdstuk wordt een artikel 26quinqüies ingevoegd, luidend als volgt :

« Artikel 26quinqüies. Volgens de algemene richtlijnen van de Minister, bepaalt de algemene stage-meester het programma en de opleidingsmethode. Hij waakt over de toepassing daarvan met medewerking van een stagecommissie. »

Art. 12. In hetzelfde hoofdstuk wordt een artikel 26sexies ingevoegd, luidend als volgt :

« Artikel 26sexies. De stagiairs hangen uitsluitend af van de Minister onder wie de dienst van algemeen bestuur ressorteert. »

Art. 13. In artikel 27 van hetzelfde besluit worden de woorden « drie jaar voor de kandidaten der eerste categorie » geschrapt.

Art. 14. § 1. De artikelen 26bis tot 26sexies maken

het eerste deel uit van hoofdstuk III, onder de volgende titel :

« De proeftijd voor kandidaten voor de eerste categorie van het Rijkspersoneel. »

Art. 15. De titel van hoofdstuk IV van hetzelfde besluit, wordt vervangen als volgt :

« Einde-stage-examens en examens voor vaste aanstelling. »

Art. 16. Een artikel 31, luidend als volgt, wordt in dat hoofdstuk ingevoegd :

« Artikel 31. Op het einde van de derde periode, leggen de stagiairs van de eerste categorie voor de stagecommissie een einde-stage-examen af.

» Dit examen omvat :

» 1° een schriftelijk gedeelte bestaande in het stellen van een verslag en een dissertatie over een voor controverse vatbaar algemeen onderwerp waarover gedurende de proeftijd wordt gehandeld;

» 2° een mondelinge discussie met de leden van de commissie over het werk dat de stagiair bij het schriftelijk gedeelte heeft geleverd. »

Art. 17. Een artikel 31bis luidend als volgt wordt in dat hoofdstuk ingevoegd :

« Artikel 31bis. Op het einde van de proeftijd stelt de stagecommissie de geschiktheid van de stagiairs vast of spreekt ze hun afdanking uit. »

Art. 18. Een artikel 31ter, luidend als volgt, wordt in dat hoofdstuk ingevoegd :

« Artikel 31ter. Stagiairs die door de Administratieve Gezondheidsdienst onder voorbehoud tot de proeftijd zijn toegelaten, moeten een nieuw geneeskundig onderzoek ondergaan ter beoordeling van hun definitieve geschiktheid.

» Te hunnen aanzien gelden de bepalingen die voor het Rijkspersoneel de vereiste lichamelijke geschiktheid van de kandidaten voor openbare ambten vaststellen en die het onderzoek daarvan regelen. »

Art. 19. Een artikel 31quater, luidend als volgt, wordt in dat hoofdstuk ingevoegd :

« Artikel 31quater. De door de stagecommissie geschikt bevonden stagiair wordt door Ons benoemd in de graad waarvoor hij zich kandidaat heeft gesteld en er wordt hem een vaste betrekking van zijn graad toegewezen, die vacant is in het Ministerie waar hij zijn tweede opleidingsperiode heeft doorgemaakt. Voor de berekening van zijn graad-anciënniteit en zijn anciënniteit in wedde, neemt hij rang op de datum waarop hij zijn proeftijd heeft aangevangen. »

Art. 20. Artikelen 31 tot 31quater maken het eerste deel van hoofdstuk IV uit, onder de titel :

« Eerste deel. — Einde-stage-examen voor kandidaten voor de eerste categorie. »

Art. 21. Artikelen 32 tot 34quater maken het tweede deel van hoofdstuk IV uit, onder de titel :

« Tweede deel — Examen voor vaste aanstelling van andere kandidaten. »

Art. 22. Aan artikel 45 van hetzelfde besluit wordt de hiernavolgende bepaling toegevoegd :

« Wat betreft de ambtenaren van de eerste categorie, vindt deze plaats bij de benoeming met vaste aanstelling. »

Art. 23. Artikel 52 van hetzelfde besluit wordt door de hiernavolgende bepaling vervangen :

« Artikel 5. De bepalingen van deze titel gelden zowel voor het personeel met vaste aanstelling als voor de stagiairs van alle categorieën. »

Art. 24. Wat betreft de stagiairs der eerste categorie aangeworven na het in werking treden van dit besluit, wordt aan artikel 54 van hetzelfde besluit de hiernavolgende bepaling toegevoegd :

« Deze bepaling geldt niet voor de stage van kandidaten voor de eerste categorie van het Rijkspersoneel. »

Art. 25. Een artikel 14, luidend als volgt, wordt in hetzelfde besluit ingevoegd :

« Artikel 4. Het bepaalde in de artikelen 7 tot 12 geldt eveneens voor de stagiairs voor de eerste categorie van het Rijkspersoneel. »

Art. 26. Aan artikel 107 van hetzelfde besluit wordt de hiernavolgende bepaling toegevoegd :

« Dit artikel geldt, met uitzondering van het 6°, eveneens voor de stagiairs van de eerste categorie van het Rijkspersoneel. »

Art. 27. Aan artikel 107bis van hetzelfde besluit wordt de hiernavolgende bepaling toegevoegd :

« Dit artikel geldt eveneens voor de stagiairs van de eerste categorie van het Rijkspersoneel. »

Art. 28. Aan artikel 108 van hetzelfde besluit wordt de hiernavolgende bepaling toegevoegd :

« Artikel 10, 1, geldt eveneens voor de stagiairs van de eerste categorie van het Rijkspersoneel. »

Art. 29. Artikel 42, a), van hetzelfde besluit wordt opgeheven.

HOOFDSTUK II. — Bepalingen tot wijziging van het koninklijk besluit van 20 januari 1939, houdende vaststelling van de werking en de bevoegdheid van het Vast Wervingssecretariaat.

Art. 30. In de titel van hoofdstuk II, eerste afdeling § 1, van het koninklijk besluit van 20 januari 1939, worden de woorden « voor het personeel » vervangen door « voor de kandidaten-ambtenaren ».

Art. 31. In artikel 10 van hetzelfde besluit worden de woorden « van de 2e, 3e en 4e categorie » ingelast, na het woord « taalgroep ».

Art. 32. Aan artikel 13 van hetzelfde besluit, wordt de hiernavolgende bepaling toegevoegd :

« Het bepaalde in dit artikel geldt niet voor de kandidaten voor de eerste categorie van het Rijkspersoneel. »

Art. 33. Aan artikel 15 van hetzelfde besluit wordt de hiernavolgende bepaling toegevoegd :

« Voor kandidaten van de eerste categorie van het Rijkspersoneel geldt slechts het eerste lid van dit artikel. »

Art. 34. Wat betreft de stagiairs van de eerste categorie, aangeworven na het inwerkingtreden van dit besluit, wordt aan artikel 30 van het besluit van 20 januari 1939 de hierna volgende bepaling toegevoegd :

« Dit artikel geldt niet voor de kandidaten voor de eerste categorie van het Rijkspersoneel. »

Art. 35. De aanhef van hetzelfde besluit wordt vervangen door wat volgt :

«Het examen voor vaste aanstelling omvat voor de stagiairs van de tweede categorie:»

Art. 36. De artikelen 16 tot 19 van hetzelfde besluit worden opgeheven.

HOOFDSTUK III. — *Bepalingen tot wijziging van het koninklijk besluit van 30 maart 1939 tot bepaling en controle van de lichamelijke voorwaarden welke van de kandidaten voor openbare betrekkingen vereist worden.*

Art. 37. Aan artikel 3 van het besluit worden een tweede lid en een derde lid toegevoegd luidend als volgt:

«Nochtans krijgen de kandidaten van de eerste categorie van het Rijkspersoneel, ten aanzien van dewelke bevonden wordt dat zij lijden aan een kwaal die hun de normale uitoefening van hun ambt kan beletten, zonder dat zij definitief ongeschikt zijn, één jaar uitsel.

»Indien de kwaal waaraan zij lijden geen besmettingsgevaar oplevert en indien de waarneming van de proeftijd niet schadelijk is voor hun genezing of ze aanzienlijk kan vertragen kunnen zij nochtans op beslissing van de administratieve Gezondheidsdienst onder voorbehoud toegelaten worden.»

HOOFDSTUK IV. — *Bepaling tot wijziging van het koninklijk besluit van 30 maart 1939 betreffende de indeling in categorieën van het Rijkspersoneel.*

Art. 38. Artikel 1 van het koninklijk besluit van 30 maart 1939 wordt door de hiernavolgende bepaling vervangen:

«Artikel 1. Er is een graad van bestuurssecretaris, gerangschikt in de eerste categorie van het Rijkspersoneel. Die graad wordt toegekend met inachtneming van de bepalingen die van toepassing zijn voor de werving van de eerste categorie van het Rijkspersoneel.»

HOOFDSTUK V. — *Bepaling tot wijziging van het koninklijk besluit van 16 maart 1940 houdende verlofregeling van het Rijkspersoneel.*

Art. 39. Een artikel 13bis wordt ingelast in het koninklijk besluit van 16 maart 1940 houdende verlofregeling van het Rijkspersoneel:

«Artikel 13bis. De bepalingen van dit besluit gelden eveneens voor de stagiairs van de eerste categorie van het Rijkspersoneel.»

HOOFDSTUK VI. — *Bepalingen tot wijziging van het besluit van de Regent van 3 mei 1948 houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder in de door het statuut vastgelegde zin, tot Rijksambtenaar kunnen benoemd worden de leden en gewezen leden van het personeel der kolonie, de leden van de rechterlijke macht, van de Raad van State en van het Rekenhof, de militairen en het administratief personeel van de griffies, de parketten, van de Raad van State en van het Rekenhof.*

Art. 40. Aan artikel 2 van het besluit van de Regent van 3 mei 1948 wordt de volgende bepaling toegevoegd:

«Dit besluit is niet van toepassing bij benoeming tot een graad van de eerste categorie waaraan niet ten minste een weddeschaal van de groep G verbonden is.»

Art. 41. Artikel 9 van hetzelfde besluit wordt vervangen door de hiernavolgende bepaling:

«Zij worden benoemd na advies van de directieraad.»

Art. 42. Artikel 10, d) van hetzelfde besluit wordt vervangen door de hiernavolgende bepaling:

d) behalve wanneer zij benoemd zijn tot een graad in de eerste categorie, de reglementaire stage en het examen voor vaste aanstelling doormaken.»

HOOFDSTUK VII. — *Bepaling tot wijziging van het koninklijk besluit van 7 juli 1953 betreffende bepaalde graden van het Rijkspersoneel.*

Art. 43. Artikel 1, § 2, tweede lid, van het koninklijk besluit van 7 juli 1953, wordt vervangen door de hiernavolgende bepaling:

«Deze graad wordt uitsluitend toegekend, hetzij bij wijze van een examen voor overgang naar de hogere categorie, hetzij volgens de bepalingen, van toepassing op de werving in de eerste categorie van het Rijkspersoneel. In afwijking van artikel 16 van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937, is het vergelijkend overgangsexamen alleen toegankelijk voor vertalers en adjunct-vertalers.»

HOOFDSTUK VIII. — *Overgangs-, overeenstemmings- en slotbepalingen.*

Art. 44. De Rijkspersoneelsleden die, op de datum waarop het Vormingscentrum wordt ingericht, nog stagiair zijn in de eerste categorie kunnen van de Minister waaronder ze horen machtiging bekomen om drie maanden stage te doen in dit centrum.

Zij blijven daarenboven onderworpen aan de reglementsbepalingen, die hun administratieve en hun geldelijke toestand regelen.

Art. 45. Zij die geslaagd zijn voor een vóór de datum van inwerkingtreding van dit besluit ingericht of begonnen vergelijkend toelatingsexamen en zij die na zulk een examen in een wervingsreserve zijn opgenomen, kunnen benoemd worden tot de ambten waarvoor de door hen afgelegde toelatingsexamens werden ingericht voor zover die benoeming plaats vindt vóór het verstrijken van de geldigheidsduur van die examens en in elk geval vóór 1 januari 1963.

Art. 46. De bepalingen van dit besluit doen geen afbreuk aan het besluit van de Regent van 1 april 1948 houdende vaststelling der wervingsformaliteiten voor de betrekkingen van adjunct-inspecteur van Financiën, van adjunct-begrotingsadviseur en van adjunct-adviseur van Algemeen Bestuur.

Art. 47. Op de Rijksambtenaren die na de dag van inwerkingtreding van dit besluit worden aangeworven in een graad van de eerste categorie waaraan niet ten minste een weddeschaal van de groep is verbonden, zijn niet meer van toepassing alle andere bepalingen van de koninklijke besluiten die eigen zijn aan een of meer ministeries, in de mate waarin zij tot doel hebben, zowel voor hen die geen Rijksambtenaar zijn in de zin van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 als voor hen die het wel zijn, bijzondere regelen vast te stellen voor werving in zulke graad.

Op de voordracht van de betrokken Ministers en van de Minister tot wiens bevoegdheid de Dienst van Algemeen Bestuur behoort, brengt de Koning in deze bepalingen de nodige wijzigingen aan om ze in overeenstemming te brengen met dit besluit.

Voor de personeelsleden van de carrière buitenlandse dienst van het Ministerie van Buitenlandse Zaken blijft evenwel het koninklijk besluit van 25 april 1956 gelden, maar ze zijn onderworpen aan de artikelen 26^{quater} tot 26^{sexies} van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 en aan de artikelen 2, 3, 4 en 18 van het koninklijk besluit van heden, houdende regeling van de proeftijd der kandidaten voor de eerste categorie van het Rijkspersoneel en van hun statuut gedurende die periode.

Art. 48. Onze Ministers zijn belast, elk wat hem betreft, met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te Brussel, 16 februari 1961.

BALIELEVEN

Voorzorgskas voor advocaten

UITNODIGING

Geacht Lid,

De Raad van Beheer van de **Voorzorgskas voor Advocaten** verzoekt u de algemene statutaire vergadering van de Kas te willen bijwonen die zal gehouden worden op zaterdag 15 april 1961 te 14.30 uur in het Paleis van Justitie, te Brussel, in de zittingszaal van de Eerste Kamer van het Hof van Beroep.

DAGORDE :

- 1) Goedkeuring van het proces-verbaal van de gewone algemene vergadering van 30 april 1960.
- 2) Verslag van de Raad van Beheer.
- 3) Goedkeuring van de rekeningen van het dienstjaar 1960 en voordracht van de begroting voor het komende dienstjaar.
- 4) Ontlasting van de beheerders.
- 5) Gedeeltelijke vernieuwing van de Raad van Beheer (artikel 18 der Statuten) door de vervanging van een overleden beheerder.
- 6) Allerlei.

De advocaten, leden van de vereniging, die verhinderd zouden zijn de vergadering bij te wonen en die wensen zich te laten vertegenwoordigen kunnen daartoe een volmacht verlenen aan een ander lid.

Deze volmacht moet geen bijzondere vorm hebben en kan afgegeven worden aan het bureau van de vergadering.

Het getal stemmen waarover een mandataris kan beschikken is beperkt tot tien (art. 32 van de Statuten).

Wij rekenen op uw aanwezigheid en bieden u, geacht lid, de betuiging van onze konfraternale gevoelens aan.

Voor de Raad van Beheer,
De voorzitter,
Me V. LAMBERT.

MEDEDELINGEN

Vacatiecursussen ingericht door het Verbond der Duitse Advocaten

Het Verbond der Duitse Advocaten, waarvan de zetel gevestigd is te Hamburg, zal dit jaar een initiatief hernemen dat vorige jaren veel succes heeft gekend.

Onder de auspiciën van de Union internationale des Avocats richt het in de maanden augustus en september te Arosa in Zwitserland vacatiecursussen in betreffende de juridische problemen en de vraagstukken aangaande het vennootschapsrecht van de gemeenschappelijke markt.

De juristen die belang zouden stellen in deze cursussen kunnen alle inlichtingen bekomen op het algemeen secretariaat van de Union internationale des Avocats bij Mr. André De Bluts, F. D. Rooseveltlaan 51, te Brussel.

Belgisch-Luxemburgse Unie voor Strafrecht

« Op initiatief van haar Voorzitter, de heer Stafhouder Collignon, zal de Belgisch-Luxemburgse Unie voor Strafrecht voor de derde maal een prijs verlenen die zal toegekend worden in de loop van de gerechtelijke jaren 1960-1961 en 1961-1962.

Deze ondeelbare prijs bedraagt 10.000 F.

Hij zal toegekend worden aan de auteur van de beste studie die vóór 30 september 1961 aan de Belgisch-Luxemburgse Unie voor Strafrecht gestuurd wordt en betrekking heeft op de stof van hetzij strafrecht, hetzij strafrechtelijke procedure, hetzij criminologie of wettelijke geneeskunde.

Mogen deelnemen dezen die van Belgische of Luxemburgse nationaliteit en doctor in de rechten of in de geneeskunde zijn en hun diploma sedert niet meer dan 15 jaar op 30 september 1961 bekomen hebben.

Tevens moet men lid zijn van de Belgisch-Luxemburgse Unie voor strafrecht (om lid te worden van de B.L.U.S. dient de som van 100 F gestort te worden op P.C.R. 7893.87 van de Unie).

Vroegere laureaten mogen niet meer aan deze wedstrijd deelnemen.

Om in aanmerking te komen moeten de werken :

- betrekking hebben op een der stoffen hierboven vermeld;
- ten minste 20 bladzijden en ten hoogste 40 bladzijden bedragen, getypt met gewone tussenruimte;
- in de Franse of in de Nederlandse taal opgesteld zijn;
- gestuurd worden aan de Secretaris-generaal van de Unie, de heer Eerste Substituut Paul De Cant, Paleis van Justitie, Brussel, ten laatste op 30 september 1961;
- naamloos zijn.

(De naam van de auteur zal onder een verzegelde omslag van naamkaartje moeten gesloten worden, bevestigd op het eerste blad van het werk.)

Door het feit alleen van hun toesturen aan de Unie, zullen de werken de uitsluitende eigendom van de B.L.U.S. zijn, die zich het recht voorbehoudt deze ter beschikking van de auteurs te stellen, ofwel ze rechtstreeks of vertaald te publiceren. »

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, jrg. 1961 - n° 11 :

A. A. L. F. Van Dulleman, De nieuwe strafprocedure in Frankrijk (II - slot). — B. Stokvis, Aantekeningen bij het Regeringsontwerp Burgerlijk Wetboek, Boek 5 (II - slot). — J. C. Van Oven, Het agrarisch erfrecht. - Het beklemdrecht. — A. W. M. Van der Meer, Dubbel loon in geval van nietig-verklaring van ontslag. — H. R. De Zaaier, Verkeersovertredingen tegen verbalisanten. — G. E. Langemeijer, Jhr. Mr. P. J. H. van der Does de Willebois †.

Advocatenblad, jrg. 1961 - n° 3 :

J. Th. Vermeulen, Bij het afscheid van President Donner. — H. Kuijper, Vergoeding in toegevoegde zaken en reële vergoeding. — J. J. A. Ellis, Internationale Kartelrechtsconferentie, Frankfurt 1960.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg 1961 - n° 4667 :

R.J. Polak, De nieuwe « Hofman » en het systeem der verbintenissen (II).

n° 4668 :

R. J. Polak, De nieuwe « Hofmann » en het systeem der verbintenissen (IV). — Y. D. C. van Duyn, Fiscale Notities.

Journal des Tribunaux, jrg. -961 - n° 4312 :

J. Wolf, Le batonnier Henry - L. Botson. — G. Boland, Les communes et le Service de santé administratif.

n° 4313 :

F. Rigaux, Les dernières conventions sur l'efficacité

internationale des jugements et des actes publics, conclus par la Belgique.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1961 - n° 6 :

Cassiers, Quelques aspects médico-psychologiques et criminologiques de l'Exhibitionisme.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités, jrg. 1961 - nr 1.

Rechtspraak.

Recueil Général de l'Enregistrement et du Notariat, jrg. 1961 - nr 20311 à 20320 :

C. Scailteur, Considérations sur les droits de succession. — Succession. — Enregistrement. — Timbre. — Commodat. — Faux en écritures. — Taxe de transmission.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique, jrg. 1961 - n° 3 :

Milice. — Etat civil. — Bibliographie. — Commission d'assistance publique. — Elections. — La fusion des communes. — Loi communale. — Enseignement primaire. — Nationalité. — Voirie. — Voirie et constructions. — Responsabilité. — Revue de la jurisprudence.

Recueil Dalloz, jrg. 1961 - nr 10 :

E. De Lagrange, Constitutionnalité de la grève perlée.

n° 11 :

J. J. Dupeyroux, Le maintien du salaire et les recours contre l'auteur de l'accident.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"